

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 – 115 21 ΑΘΗΝΑΙ – ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1997

ΑΡΙΘ. 17

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης. – Μητροπ. Σισανίου Ἄντωνίου, Αἱ περὶ τόκου ἀντιλήψεις τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς Γραμματείας καὶ ἡ περὶ τούτου διδασκαλία τῆς Α.Γ. καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. – Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Β' «Λόγος Παρακλήσεως». – Ἐπισκ. Ριζούτας Μακαρίου, Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης. – Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. – Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Ἡ συνωμοσία τῆς ἐλπίδος. – Πρεσβ. Γερασίμου Ζαμπέλη, Ἡ «λειτουργία» τοῦ Ὁρθοδόξου Πληρώματος τῆς Λευκάδος τὴν περίοδο τῆς Λατινοκρατίας (1331-1797). – Ἀρχιμ. Μ. Φ., Ἐπισημάνσεις. – Πρεσβ. Δημητρίου Βασιλειάδη, Ἡ ποιμαντικὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κρονσιάνδης. – Θεοδώρου Ἰ. Ψαριώτη, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, τὸ πρόσωπο καὶ ἡ θεία Λειτουργία. – Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

« ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ »

Δεκαπενθήμερο Περιοδικό

Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθῆναι
Τηλ. καὶ Fax 7218308

Ἐκδότης - Διευθυντής
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότ. Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Προϊστάμενος
Σωκρ. Μαυρογόνατος. Τηλ. 72.10.734.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΙΒ'

Ὁ πνευματικὸς ποιμὴν, κατὰ τὸν ὅσιο Ἰωάννη τὸν Σιναΐτη, πρέπει νὰ ἔχη «ἀπάθειαν», νὰ εἶναι ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὰ πάθη, γιὰ νὰ μπορῆ ὡς «θεῖος κριτὴς» νὰ κρίνῃ μὲ ἀκρίβεια τὰ πνευματικὰ του τέκνα. Ἡ ἔλλειψις «ἀπαθείας» δὲν ἐπιτρέπει ἀντικειμενικὴ κρίσι, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὸν καθαρισμὸ καὶ τὴν θεραπεία τῶν παθῶν τῶν ἄλλων (Αὐτ., σ. 402).

Ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ εἶναι γιὰ τὰ πνευματικὰ του παιδιὰ καὶ ἔκγονα ὑπόδειγμα ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ζωῆς. Πάντοτε πρέπει νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις;» (Ρωμ. β', 21).

Τὸ ἀκτινοβολοῦν παράδειγμα τοῦ Ποιμένος εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εὐγλωττὴ διδασκαλία. Γι' αὐτὸ «ἡ ψυχὴ διὰ καθαρότητος ἐνωθεῖσα Θεῷ, λόγου ἑτέρου πρὸς διδαχὴν οὐ δεηθήσεται (= δὲν θὰ χρειασθῆ), τὸν αἰδιον Λόγον μυσταγωγὸν καὶ ὁδηγὸν καὶ φωτισμὸν ἐν ἑαυτῇ ἢ μακαρία φέρουσα» (Αὐτ., σσ. 402-403). Ὑπόδειγμα ἐναρέτου πνευματικοῦ πατρὸς εἶναι ἀκριβῶς ὁ ποιμὴν, στὸν ὁποῖο γράφει ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος». Ὁ ποιμὴν αὐτὸς «ἐξαστράπτει» μὲ ἀρετῆς, τίς ὁποῖες εἶχε καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς, δηλαδὴ μὲ τὴν πραότητα, τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴν ἀγνότητα. Μὲ τίς ἀρετῆς αὐτῆς «Θεῷ πλησιάζειν δυνάμεθα, τῷ πανάγνω τε καὶ πάσης ἀπαθείας δοτήρι καὶ ἀρωγῷ καὶ μεθιστῶντι διὰ ταύτης ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τοὺς ἐπὶ γῆς ἔτι περιπολοῦντας» (Αὐτ., σ. 403).

Στὸν ἐξαιρετὸν καὶ ἐνάρετον αὐτὸν Ποιμένα ὁ ὁποῖος ἦταν Ἠγουμένος, ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης ἀπευθύνει τὸν ἐξῆς ἔπαινο: «Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος, ἐπειδὴ εἶσαι ἀκλόνητος στὴν ἀρετῇ, σοῦ ἐμπιστεύθηκε τὴν καθοδήγησι τῶν ἀδελφῶν, τοὺς ὁποῖους ὁδηγώντας, σὺ ὁδηγῆ, τοὺς ἀπεμάκρυνες ἀφόβως καὶ τοὺς ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸν Φαραῶ καὶ ἀπὸ τὸν ρυπαρὸ πηλὸ τῆς πλινθοποιίας. Καὶ τοὺς βοήθησες νὰ ἔχουν προσωπικὴν ἐμπειρία τοῦ πυρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς νεφέλης τῆς ἀγνότητος ποὺ σβῆνει ἐξ ὀλοκλήρου ὅλη

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ*

Τού Σεβ. Μητροπολίτου Σιασίου και Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Γ. Η ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Και η Καινή Διαθήκη, τὸ πλήρωμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν⁶⁴, ἀπεριφράστως καταδικάζει τὸν ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸν χρημάτων διὰ στόματος Αὐτοῦ «τοῦ τῆς πίστεως ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶⁵.

Ὁ Θεάνθρωπος Σωτὴρ ἤδη ἐν τῇ μνημειῶδει Αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ὅρους Ὁμιλία, συνιστᾷ τοῖς πιστοῖς ὁπαδοῖς Αὐτοῦ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὸν ἀνευ ἀποτίσεως τόκου δανεισμὸν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην δανείου: «Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς»⁶⁶. Ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐντελλόμεθα ὅπως δίδωμεν εἰς πάντα ὅστις ζητεῖ. Δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν σωτήριον τινα λόγον ἢ νὰ προσευχηθῶμεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ Βυζαντινὸς θεολόγος Εὐθύμιος Ζιγαβηνὸς (ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶν) σχολιάζων τὸ λόγιον τοῦτο τοῦ Κυρίου λέγει: «Νῦν δίχα τόκου δανεῖζειν ἐνετείλα-

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 291 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

τῇ φλόγα (τῶν παθῶν). Δὲν πέτυχες μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ διεσκόρπισες μπροστά τους τὴν ἐρυθρὰ αὐτὴ θάλασσα πὸν φλογίζει (μὲ τὰ πάθη), ἀπὸ τὴν ὁποία μάλιστα οἱ περισσότεροι ἐκ φύσεως κινδυνεύουμε, καὶ μὲ τὴν ράβδῳ καὶ τὴν ποιμαντικῇ ἐπιστήμῃ σου τοὺς ἀνέδειξες νικητὲς καὶ τροπαιοῦχοι καὶ ἐπνίξεις τελειωτικὰ ὄλους τοὺς ἐχθροὺς, πὸν τοὺς κατεδίωκαν ἀπὸ πίσω («Καὶ τὴν ἐρυθρὰν καὶ φλογίζουσιν αὐτὴν θάλασσαν αὐτοῖς διεσκέδασας, ἐφ' ἣ μάλιστα οἱ πλείους κινδυνεύειν πεφύκαμεν, καὶ νικητὰς καὶ τροπαιοῦχοις ράβδῳ σῆ καὶ ἐπιστήμῃ ποιμαντικῇ πεποίησας, πάντας τε τοὺς καταδιώκοντας ὀπίσω αὐτῶν τέλεον ἀπέπνιξας») (Αὐτ., σ. 404).

Στὸ θαυμάσιο αὐτὸ πορτρέτο τοῦ πνευματικοῦ Ποιμένος, ὅπως τοῦτο περιγράφεται ἀπὸ τὸν ὄσιο Ἰωάννη τῆς «Κλίμακος», ὑπάρχουν καὶ μερικὰ ἄλλα θαυμάσια χαρακτηριστικὰ καὶ χρώματα, τὰ ὁποία θὰ ἀναφέρωμε στὸ ἐπόμενο ἄρθρο μας, μὲ τὸ ὁποῖο θὰ κλείσωμε τὶς ἀναφορὰς μας στὸν Συναῖτη αὐτὸν ὄσιο.

(Ἔπεται τὸ τέλος)

το»⁶⁷, ὁ δὲ ἱερὸς Χρυσόστομος τονίζει: «Ἄλλαχού δὲ (Λουκᾶ, 6, 34) αὐτὸ καὶ ἐπιτείνει, λέγων ἐκεῖνους δίδοναι, παρ' ὧν οὐ προσδοκῶμεν ἀπολαμβάνειν»⁶⁸.

Ἐν τούτοις περὶ τοῦ τόκου ὡς πηγῆς πλουτισμοῦ οὐδὲν τι εὐθέως διδασκόμεθα ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ὁ Κύριος μόνον ἐν τῇ παραβολῇ τῶν ταλάντων⁶⁹, παρουσιάζει ἄνθρωπὸν τινα ἐλέγχοντα τὸν πονηρὸν δούλον αὐτοῦ, διότι δὲν κατέθεσεν εἰς τράπεζαν τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς αὐτὸν τάλαντον, ἵνα οὗτος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἀποδημίας εἰσπράξῃ αὐτὸ σὺν τόκῳ⁷⁰. Βεβαίως, ἐν τῇ εἰρημένῃ παραβολῇ δὲν γίνεται λόγος περὶ τόκου, ἀλλὰ πληροφοροῦμεθα ἐγκύρως ὅτι τὸ τραπεζικὸν ἐπάγγελμα καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰησοῦ ἐξυπηρέτει συγκεκριμένας κοινωνικὰς ἀνάγκας καὶ ἐθεμελιώθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, συστήματος καταθέσεων καὶ παροχῆς δανείων ἐπὶ τόκῳ, ὁ Κύριος δὲ οὐδὲν λέγει ἐνταῦθα ἢ ἀλλαχοῦ ἐναντίον αὐτοῦ, ὅποτε φαίνεται ὅτι ὁ τραπεζικὸς τόκος ἐν τῇ σκέψει τοῦ Ἰησοῦ ἦτο μᾶλλον ἠθικῶς ἀνεκτός⁷¹. Κατὰ τὸν Γεώργιον Ροδίτην, δὲν ἀποτελεῖ ἀναγνώρισιν τοῦ τόκου ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν ἡ φράσις: «ἔδει οὖν σὲ βαλεῖν τὸ ἀργυρίον μου, τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκοιμιάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ»⁷², ἦτις, ὡς γνωστὸν, περιέχεται εἰς τὴν παραβολὴν τῶν ταλάντων. Ὁ Κύριος χρησιμοποιεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ τοκισμοῦ ὡς παράδειγμα, ἵνα διδάξῃ ἀλήθειαν οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα καὶ συγκεκριμένως ὅτι θὰ ζητηθῇ εὐθύνη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅχι διότι δὲν ἐπαρουσίασαν μεγάλα καὶ τρανὰ κατορθώματα, ἀλλὰ διότι παρέλειψαν καὶ τὰ κατ' ἐξοχὴν στοιχειώδη, τὴν πλέον ἀνώδυνον ἀξιοποίησιν τῶν δυνατοτήτων αὐτῶν εἰς τὸ ἀγαθόν, ἦτις θὰ ἠδύνατο νὰ παρομοιασθῇ πρὸς τὴν τελείως ἄσκοπον ἀξιοποίησιν ἐνὸς χρηματικοῦ ποσοῦ γενομένης καὶ τότε διὰ τοῦ τοκισμοῦ⁷³.

Ἀντιθέτως ὁ δανεισμὸς χρημάτων ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ ἰδιώτου πρὸς ἰδιώτην, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐκθέτομεν, διαρρήδην ἀπαγορεύεται καὶ ἀποδοκιμάζεται. Ὁ Κύριος οὐ μόνον ἐν Ματθαίου 5, 42⁷⁴ ἀποφαίνεται κατὰ τοῦ δανεισμοῦ ἐπὶ τόκῳ χρημάτων, ἀλλ' ὡς δείκνυται καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων τῶν ἱερῶν

Εὐαγγελίων, ὁ Ἰησοῦς συνιστᾷ «μὴ θησαυρίζετε θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς»⁷⁵, καθ' ὅσον «ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν»⁷⁶ ζῆμοι ἀνυπολογίστως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ⁷⁷, καὶ διευκρινίζει ὅτι οἱ ἀκροαταὶ Αὐτοῦ ὀφείλουσιν ὅπως δανειζώσιν οὐχὶ ὡς οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ὁποῖοι «ἁμαρτωλοῖς δανειζοῦσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα»⁷⁸, ἀλλὰ πρὸς ἀγαθοεργίαν καὶ οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ ὑλικοῦ κέρδους, ἀλλ', ὡς λέγει καὶ ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Δημητρόπουλος, ἐπ' ἐλπίδι μισθοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς⁷⁹, ἐντεῦθεν δῆλον καθίσταται, ὅτι ὁ δανεισμὸς ἐπὶ τόκῳ ἀπὸ Χριστιανικῆς ἀπόψεως εἶναι πάντῃ παράνομος καὶ ἀθέμιτος⁸⁰.

Ὁ Κύριος ἐν Καπερναοῦμ⁸¹, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ καθήκοντος τῶν γνησίων Αὐτοῦ μαθητῶν, ὅπως συγχωρῶσιν ἀπεριορίστως τοὺς πταίσαντας εἰς αὐτούς. Πρὸς πληρεστέραν διασάφην τῆς ὑψίστης ταύτης διδασκαλίας ὁ Κύριος παρωμοίασε τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν πρὸς ἐπίγειον βασιλεία «ὃς ἠθέλησε συναῖρα λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ»⁸². Ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης ἐξάγεται ὅτι οὐ μόνον ἡ τοκοληψία θεωρεῖται ἀθέμιτος, ἀλλ' ἐν ἡ περιπτώσει ὁ ὀφειλέτης ἀδυνατεῖ ὅπως ἐπιστρέψῃ τὸ δάνειον, ὁ δανειστής ὀφείλει ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ὅπως μὴ λάβῃ οὐδὲ καὶ αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος σχολιάζων τοὺς περὶ ἀπεριορίστου συγγνώμης λόγους τοῦ Κυρίου, σημειοῖ: «Διὰ τοι τοῦτο τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν εἰς μέσον ἤγαγεν, ἵνα τῇ παραθέσει μάθῃς, ὅτι κἂν ἐβδομηκοντάκις ἐπὶ ἀφῆς, κἂν πάντα ἀπλῶς τὰ ἁμαρτήματα διηνεκῶς συγχωρῆς τῷ πλησίον, ὅσον σταγῶν ὕδατος πρὸς πέλαγος ἄπειρον, τοσοῦτόν ἐστιν ἡ φιλανθρωπία· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶν πλέον ἀποδέει σου ἡ φιλανθρωπία πρὸς τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ»⁸³.

Ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς παραθέτει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ὅστις συνιστᾷ τὸν δανεισμὸν οὐ μόνον ἄνευ τόκου, ἀλλὰ ἄνευ τῆς ἐπιστροφῆς καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ κεφαλαίου: «Καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποῖα ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανειζοῦσιν ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα»⁸⁴. Τὸ ρῆμα δανειζέτω⁸⁵ ὅπερ χρησιμοποιεῖ ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς ἐν τῷ εἰρημένῳ στίχῳ σημαίνει παρέχω χρήματα ἐπὶ τόκῳ ἢ ἐπὶ ἐπιστροφῇ. Τὸ φιλικὸν καὶ ἄνευ τόκου δάνειον ἐκφράζεται διὰ τοῦ ρήματος κίχρημι⁸⁶. Πρόκειται πρὸ παντὸς περὶ τοῦ πλουσίου, τοῦ δανειζόντος ὀλίγον χρήμα εἰς τὸν πτωχὸν δι' ἀνακούφισιν τῶν πλέον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν του. Πρὸς τούτοις ὀφείλομεν νὰ δανειζώμεν τοὺς ἐνδεεῖς, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη ἐκ τῶν προτέρων πεισθῶμεν ὅτι ἐνδέχεται νὰ μὴ ἐπιστραφῇ

τὸ δανεισθὲν ποσόν, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει οὐδὲν θὰ διαφέρωμεν τῶν ἁμαρτωλῶν, οἵτινες δανειζοῦσι χρήματα ὅπως λάβωσιν ἐν καιρῷ ἀέροισιν τὸ δανεισθὲν ποσόν: «καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανειζοῦσιν ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα». Τὸ παράγγελμα τοῦτο τοῦ Κυρίου διασαφεῖται ἄριστα καὶ ὑπὸ τῆς Μωσαϊκῆς διατάξεως ἐκείνης, ἣτις ὑπεχρέου τοὺς Ἰσραηλίτας, ὅπως δανειζώσιν τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπειγουσαῖς ἀνάγκαις αὐτῶν, μολονότι προσήγγιζε τὸ ἔτος τῆς ἀφέσεως, τὸ ἄλλως γνωστὸν ὡς Σαββατικὸν ἔτος, καθ' ὃ ἐχαρίζοντο πᾶσαι αἱ ὀφειλαί⁸⁷, ὅπως καὶ κατὰ τὸ ἀνὰ πεντηκονταετίαν Ἰωβηλαῖον ἔτος ἐπεστρέφοντο εἰς τοὺς πρώην κυρίους, ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτῶν, πάντα τὰ ἀκίνητα, τὰ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον πωληθέντα, ἄνευ ἐπιστροφῆς τοῦ τιμήματος. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠλευθεροῦντο καὶ οἱ διὰ χρεὴ δουλοὶ Ἰσραηλίται καὶ δὴ «οὐκ ἐξαποστελεῖς αὐτὸν κενόν»⁸⁸.

(Συνεχίζεται)

64. Ματθαίου, 5,17.

65. Ἐβραίου, 12,2.

66. Ματθαίου, 5,42.

67. Εὐθυμίου Ζιγαβινοῦ, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαίου Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, MPG, 129,225B.

68. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν, Ὁμιλία ΙΗ', γ', PG, 57,268.

69. Ματθαίου, 25,14-30. Λουκᾶ, 19,11-28.

70. Ματθαίου, 25,27. Λουκᾶ, 19,23. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, Ἡ πίστις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὡς κατὰ τὴν ζωὴν καὶ ὁ κόσμος, σελ. 134, Ἐν Ἀθήναις, 1959.

71. Βλ. Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἄν., σελ. 134.

72. Ματθαίου, 25,27.

73. Βλ. Γεωργίου Ροδίτη, Χριστιανισμὸς καὶ πλοῦτος, Ἀθήναι, 1970, σελ. 174 ἐξ., ὑποσημ. 23.

74. «τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς».

75. Ματθαίου, 6,19.

76. Λουκᾶ, 6,21.

77. Λουκᾶ, 12,21.

78. Λουκᾶ, 6,34.

79. Λουκᾶ, 6,34-35.

80. Βλ. Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἄν., σελ. 134. Ἐκτὸς τῆς Ἁγίας Γραφῆς τὸν ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸν αὐστηρῶς ἀπαγορεύουν εἰς τε τοὺς Κληρικοὺς καὶ Λαϊκοὺς καὶ οἱ Ἱεροὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὁ ΙΖ' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Γ' τῆς Στ', ὁ Δ' τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας, ὁ ΙΔ' τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὁ ΑΒ' Νιζηφόρου τοῦ Ὁμολογητοῦ κ.ἄ.

81. Ματθαίου, 18,1-35.

82. Ματθαίου, 18,23.

83. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν, Ὁμιλία ΞΑ', α', PG, 58,589.

84. Λουκᾶ, 6,34.

85. Βλ. H. G. Liddell καὶ R. Scott, Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Ἀθήναι, 1948, σελ. 554.

86. Αὐτόθι, σελ. 723.

87. Ἐξόδου, 22,25. Δευτερονομίου, 15,1-3 καὶ 7-12.

88. Δευτερονομίου, 15,12-15.

Γ' «ΕΞΟΥΣΙΑ ΕΙΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΝ»

Του Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀγγελῶου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος χαρακτηρίζει τὸ κήρυγμα τοῦ χριστιανικοῦ εὐαγγελίου ὡς «ἐξουσίαν οἰκοδομῆς» καὶ συμπληρώνει ὅτι ἡ λειτουργία αὐτὴ ἔχει σκοπὸ τὴν «οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ' 11-12), δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, χαρακτηρίζει τοὺς πιστοὺς ὡς «ζωντανοὺς λίθους», οἱ ὅποιοι, συναρμολογούμενοι, οἰκοδομούνται εἰς «οἶκον πνευματικόν» (Α' β' 5, πρβλ. καὶ Ἐφεσ. δ' 16). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ προφητικὸ ἀξίωμα καὶ χάρισμα δίδεται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Μποροῦμε, λοιπόν, νὰ ποῦμε, ὅτι, κατὰ τὴ διδαχὴ τῶν δύο μεγάλων Ἀποστόλων καὶ θεμελιωτῶν τῆς Ἐκκλησίας, Πέτρου καὶ Παύλου, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι πνευματικὸ ἐργαλεῖο καὶ ἔχει λειτουργικὸ καὶ δημιουργικὸ σκοπὸ. Ἀποβλέπει δηλαδὴ στὴν οἰκοδόμησι καὶ συγκρότησι τοῦ πνευματικοῦ οἴκου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἀποστολικῆς αὐτῆς θεμελιώδεις θέσεις ἔχουν τὴ ἐξῆς ποιμαντικῆς συνέπειες:

α) Ὁ ἐκκλησιαστικὸς χαρακτήρας τοῦ κηρύγματος: Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παρέχει δωρεὰν τὸ προφητικὸ ἀξίωμα στοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας, «πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ χάρισμα τοῦ θείου λόγου ἔχει αὐστηρῶς ἐκκλησιαστικὸν χαρακτήρα. Κάθε ἄλλη χρῆσι τοῦ χαρίσματος αὐτοῦ, εἴτε γιὰ προσωπικὴν εἴτε γιὰ ἐπαγγελματικὴ ἐκμετάλλευσιν, εἶναι παρά-χρησι καὶ κατά-χρησι. Εἶναι κατασπατάλησι τοῦ θείου χαρίσματος.

Κατὰ ταῦτα, οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ χάρισμα τοῦ θείου λόγου **μόνο** γιὰ τὴ συγκρότησι καὶ οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ σημαίνει ἐπίσης ὅτι ἡ προσφορὰ τοῦ θείου λόγου σὲ ἓνα ἢ περισσότερα μεμονωμένα πρόσωπα ἢ ὀμάδες προσώπων δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπει ἀπλῶς στὴν πνευματικὴν τους «ὠφέλεια», ἀλλὰ στὴν προετοιμασίαν τους, προκειμένου ὡς «λίθοι ζῶντες», νὰ τοποθετηθοῦν στὴν οἰκοδομὴν

τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ στὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ἀντιστρόφως. Κάθε πιστὸς πρέπει νὰ γνωρίζει ὅτι ὁ προσφερόμενος θεῖος λόγος δὲν στοχεύει ἀπλῶς στὴν ἀτομικὴ, προσωπικὴ του ὠφέλεια, ἀλλὰ στὴν τοποθέτησι καὶ ἔνταξιν του στὴν θεῖαν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὀρθόδοξη σωτηριολογία εἶναι σαφῆς στὸ θέμα αὐτό: ὁ ἄνθρωπος δὲν σώζεται αὐτοτελῶς, ἀλλὰ ὡς μέλος τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς «λίθος ζῶν», ἐνσωματωμένος στὴν θεῖαν Οἰκοδομὴν, στὴν Ἐκκλησίαν. Ἐξάλλου, αὐτὴ τὴν ἔννοια εἶχε καὶ τὸ σύνθημα τῶν πιστῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης: *Extra ecclesiam nulla salus* (ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, μόνος του, δὲν σώζεται κανεὶς)!

β) Ὁ μορφωτικὸς χαρακτήρας τοῦ κηρύγματος: Οἱ οἰκοδομικοὶ λίθοι, στὴ φυσικὴν τους κατάσταση, δὲν εἶναι κατάλληλοι πρὸς χρῆσι. Παρουσιάζουν ἐξογκώματα, ἀνισότητες καὶ ἀσυμμετρίες. Τὰ οἰκοδομικά, λοιπόν, ὑλικά καὶ εἰδικότερα οἱ πέτρες, προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθοῦν στὴν ἀνέγερσι μιᾶς οἰκοδομῆς χρειάζονται ἐπεξεργασία. Πρέπει κάποιος τεχνίτης νὰ ἀφαιρέσει τὰ ἐξογκώματα, νὰ λειάνει τὴς ἐπιφάνειες καὶ νὰ ἐξισώσει τὴς διαστάσεις. Καὶ τὸ ἔργο αὐτὸ γίνεται συνήθως μὲ πολὺ κόπο, μὲ ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονήν. Ὅταν παλαιότερα οἱ ἄνθρωποι ἔκτιζαν λιθόκιστα σπίτια, εἰδικοί τεχνίτες πελεκούσαν καὶ ἀλφάδιαζαν μία μία τὴς πέτρες, γονατιστοὶ καὶ γιὰ πολὺ καιρὸ...

Ἄλλὰ καὶ οἱ πιστοί, ὡς «λίθοι ζῶντες», ὡς κτιστὲς καὶ ἀτελεῖς ὑπάρξεις, ἀλλὰ καὶ ὡς μεταπτωτικοὶ ἄνθρωποι, εἰδικότερα, παρουσιάζουν ἐλλείψεις καὶ ἐλαττώματα. Οἱ ἄνθρωποι, ὅπως βγαίνουμε ἀπὸ τὸ λατομεῖο τῆς μεταπτωτικῆς ἐποχῆς, δὲν εἶμαστε ἐκ φύσεως κατάλληλοι γιὰ νὰ τοποθετηθοῦμε στὴν θεῖαν οἰκοδομὴν. Χρειαζόμαστε, λοιπόν, καθημερινὴν καὶ ἐπίμοχθιν ἐπεξεργασία, γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴς ἐπιθυμίες καὶ τὰ πάθη, ἀπὸ τὴς ἐλλείψεις καὶ τὴς ἀδυναμίες, γιὰ νὰ ἐξαλείψουμε τὴς ἔξεις καὶ συνήθειες τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου.

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἔργο ἐπιτελεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὁ τεχνίτης καὶ τεχνουργὸς τῆς θεῖας Οἰκοδομῆς. Μὲ τὴν σμίλιν τοῦ προφητικοῦ χαρί-

Ἀνέκδοτη Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης*

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ριζούτας κ. Μακαρίου

Φρονῶν ὅτι τὸ μέγα καὶ εὐλογημένον ἔργον, οὕτινος τὸ ἐν Λαμβηθῶ Συνέδριον κατεστοχάζετο, μένει εἰσέτι πόθος εὐσεβῆς καὶ ἀτέλεστος, ἀκριβῶς διότι ἡ κατόρθωσις του δὲν ἐπετεύχθη διὰ τῆς καλλιεργείας ἀγαθῶν προσωπικῶν σχέ-

σεων ἀνὰ μέσον καὶ τῶν λαῶν, ἀλλ' ἰδίᾳ τῶν ποιμένων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, προσέρχομαι πρῶτος, ἐλάχιστος ἐγὼ ἐπίσκοπος, ἔχων τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ καλῶμαι ποιμὴν τῆς πρώτης ἐν Εὐρώπῃ θεμελιωθείσης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλίππων, καὶ αἴρων διὰ τοῦ παρόντος ταπεινοῦ μου γράμματος τὸ κάλυμμα

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 294 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

σματος ποῦ χαρίζει στοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας, σμιλεῦει τὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς λειαινεί, ὥστε νὰ γίνουν κατάλληλες γιὰ νὰ πάρουν μιὰ θέση στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, στὴν οἰκοδομὴ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ².

γ) Οἱ προϋποθέσεις αὔξησης καὶ τελείωσης τῆς Ἐκκλησίας: Ἐφόσον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ τεχνίτης καὶ τεχνουργὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐφόσον τὸ προφητικὸ ἀξίωμα δίδεται στοὺς ἀνθρώπους λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἄρα ἡ αὔξησις καὶ πολὺ περισσότερο ἡ τελείωσις καὶ ὀλοκλήρωσις τῆς θείας οἰκοδομῆς εἶναι ἔργο θεανθρώπινο. Οὔτε ἔργον μόνο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οὔτε ἔργον μόνο τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ ἀποτέλεσμα τῆς συνεργασίας τῶν δύο αὐτῶν παραγόντων.

Ὁ Θεός, βέβαια, «θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β' 4). Ὁ Θεός, ὅμως, οὔτε ἀπεργάζεται μόνος του τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου οὔτε καὶ τὴν ἐπιβάλλει κατὰ ἓνα ὑποχρεωτικὸ τρόπο. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς σώζει τὸν ἄνθρωπο, μὲ τὴν προϋπόθεσις ὅτι καὶ αὐτὸς θὰ θελήσει τὴ σωτηρία του.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, τόσο οἱ ἄπλοιο ἄνθρωποι ὅσο καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ λαμβάνουν σοβαρὰ ὑπόψη τους τὸ ρόλο τοῦ θεϊκοῦ παραγόντος στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Διότι, σὲ μερικούς, ἐπικρατεῖ ἡ λαθεμένη ἀντίληψη ὅτι ἡ αὔξησις καὶ τελείωσις τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νὰ γίνει μὲ μὴ ἁγιοπνευματικά, ἀλλὰ μὲ μηχανικὰ καὶ τεχνητὰ μέσα, μερικὲς μάλιστα φορὲς καὶ μὲ δόλια καὶ ἁμαρτωλὰ τεχνάσματα³.

Τὸ βιβλικὸ περιστατικὸ τοῦ πύργου τῆς Βα-

βὲλ (Γεν. ια' 1-9) μαρτυρεῖ ὅτι μὲ ἄνομα καὶ ἁμαρτωλὰ μέσα τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ οἰκοδομηθεῖ ἐπὶ τῆς γῆς, μιὰ ἀλήθεια ποῦ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν γνωστὴ βιβλικὴ δήλωσις: «ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες» (Ψαλμ. 126:1). Ἡ αὔξησις καὶ ὀλοκλήρωσις τῆς θείας οἰκοδομῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πνευματικὸ ἔργο καὶ θὰ ἐπιτευχθεῖ ὡς καρπὸς συνεργασίας Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

(Συνεχίζεται)

1. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ ἀντίδραση στὶς ἐκτροπὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἀρνήθησαν τὸν ἐκκλησιαστικὸ θεσμό. Ἡ ἀρνησις, ὅμως, τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πνευματικοῦ ὀργανισμοῦ, συνετέλεσε στὴν ἔξαρση καὶ ἀπολυτοποίηση τοῦ ἐνός, τοῦ ἀτόμου, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ ἀποκαλυμμένος λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ χάσει τὸν ἐκκλησιαστικὸ του χαρακτήρα. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ, οἱ Διαμαρτυρόμενοι βρίσκονται στὸν ἀντίποδα τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιολογίας καὶ σωτηριολογίας, ἡ ὁποία διδάσκει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο. Ἡ θέσις αὐτῆ τῶν Διαμαρτυρομένων θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριθεῖ ὡς ἀφελῆς καὶ ἀντιφατικὴ. Διότι, πῶς εἶναι δυνατόν, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι ἐφαρμῆς μόνο γιὰ ἓνα πρόσωπο καὶ νὰ μὴ λειτουργεῖ ὡς συνδετικὸς ἰσθμὸς γιὰ τοὺς πολλούς; Αὐτὸ δεῖχναι καθαρὰ, ὅτι ἀπὸ τοῦς Διαμαρτυρομένους λείπει βασικά ἡ πίστις στὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ Ὅποῖον «ὄλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας» (Ἕμνος Πεντηκοστής).

2. Ἐδῶ χρειάζεται μιὰ διευκρίνισις. Ἡ ὀρθόδοξη σωτηριολογία δὲν ἀπολυτοποιεῖ τὴν ἐνέργεια τοῦ θεϊκοῦ λόγου, ὅπως κάνουν οἱ Διαμαρτυρόμενοι (βλ. ὅσα σημειώθηκαν προηγουμένως γιὰ τὸ θέμα αὐτό). Τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπεργάζεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διὰ μέσου ὄλων τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

3. Τὸ Βατικανὸ τῆς Ρώμης λ.χ., γιὰ τὴν ἔνωσις καὶ ὀλοκλήρωσις τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιεῖ τὸ δόλιο κατασκευάσμα τῆς «Ὀνίας». Οἱ δόλιοι ὅμως τρόποι καὶ μέθοδοι ἀρμόζουν στὰ κρᾶτη τοῦ κόσμου οὗτου ποῦ δὲν δισταζοῦν νὰ μεταχειρισθοῦν κάθε ἄνομο καὶ ἐγκληματικὸ ἀκόμη μέσο καὶ τρόπο, προκειμένου νὰ πετύχουν τοὺς σκοποὺς τους. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως εἶναι οἰκοδομὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μόνο μὲ ἁγιοπνευματικά καὶ ἐξαγιασμένα ἀνθρώπινα μέσα θὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἔνωσις καὶ τελείωσις τῆς.

τῆς ἀναμέσον τῶν ποιμένων τῆς Ὁρθοδόξου καὶ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας θλιβεράς ἀδιαφορίας, προτείνω πρῶτος τὴν δεξιάν, καὶ ἰκετεύων ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ μὴ ἀπωθήσῃτε αὐτὴν ὅσον καὶ ἂν εἶναι δεξιὰ ταπεινοῦ καὶ ἀφανοῦς Ἐπισκόπου, αἰτούμαι νὰ δοθῇ καὶ ἐξ ὑμῶν τοιαύτη, ἣς τὰ μέγιστα χρῆζομεν οἱ Ἀνατολικοὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἰδίως οἱ ἐν τοῖς δεινῶς τεταραγμένοις τούτοις Μακεδονικοῖς οἰκοῦντες τόποις, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἀληθεῖς Ἐπίσκοποι, ὅσοι αἰσθάνονται ὅπόσον ἐπιγούσα εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ ἔχειν πάντας ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος καὶ ἀγάπης, ἵνα ἐν τῇ ἐνότητι καὶ ἀγάπῃ ταύτῃ ἀποκτήσωμεν τὴν ἰσχύν, ἣς χρῆζομεν πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀντικειμένου, πρὸς ἐδραίωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ἐν ᾧ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἡμᾶς Ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ποθοῦμενον καὶ ζητούμενον εἶναι νὰ μάθω πρῶτον ἂν ἐγένετό τι ἔκτοτε καὶ γίνεται παρ' ὑμῶν ἀποτελεσματικὸν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μεγίστου καὶ καλλίστου τούτου ἔργου τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐνώσεως· ἂν εἰς τὸ γινόμενον τοῦτο δύνανται καὶ τὰ ἀμυδρὰ φῶτα τῆς ταπεινῆς γνώσεως καὶ τοῦ ἱεροῦ ζήλου ἐνὸς ὀρθοδόξου Ἐπισκόπου νὰ συνεισενέγκωσι τὴν μικρὰν αὐτῶν συμβολήν, καίτοι ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος λαλεῖ οὐχὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ἣν ἐκπροσωπεῖ ἡ Σύνοδος τῶν Ἐπισκόπων μετὰ τοῦ Πατριάρχου παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ λαλεῖ τὰ ῥήματα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ἣτις «πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει καὶ οὐδέποτε ἐκπίπτει». Ταύτης δέ ἐσμεν ὀφειλέται ἀδιακρίτως πρὸς ἅπαντας μάλιστα δὲ τοὺς πιστοὺς, διότι τῆς βασιλείας ταύτης ἡ ἐπέκτασις δύναται μόνον τὰς τραχεῖας ὁδοὺς ἀπεργαζομένη λείας, νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν εὐκταίαν καὶ τόσον ποθητὴν παρ' ὑμῶν ἔνωσιν· καὶ ἂν ὁ ἰδρυθεὶς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1906 σωτηρίου ἔτους ἐν Λονδίῳ σύλλογος «Ἀγγλοορθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἔνωσις» ὀνομαζόμενος, ὁ τὴν δι' ἔργων οὐχὶ μόνον διὰ λόγων ἄρσιν καὶ ἐξομάλυνσιν τῶν δυσκολιῶν ἀναμέσον τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Ἀγγλικανῶν, καὶ τὴν στενωτέραν ἐπικοινωνίαν τῶν μελῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὡς ὕψιστον αὐτοῦ σκοπὸν προταξάμενος ἤρξατο ἐργαζόμενος πρακτικῶς καὶ τελεσφόρως καλλιεργῶν τὴν εὐκταίαν καὶ εὐεργετικὴν ἀναμέσον τῶν δύο

Ἐκκλησιῶν ταύτην ἐπικοινωνίαν· δεύτερον: ἂν δὲν κεῖται μακρὰν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ὑμετέρων Σεβασμιωτάτων Ἐπισκόπων τούτου σκοποῦ, νὰ ταπεινώσῃτε κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ ὑμᾶς αὐτοὺς μέχρι τοῦ βάθους τῶν ἡμετέρων συμφορῶν καὶ τῆς δυστυχίας, ἐν ἣ παλαίους κατὰ τὰ δεινοπαθοῦντα ταῦτα Μακεδονικὰ μέρη μυριάδες ἀδελφῶν χριστιανῶν καὶ χρώμενοι τῇ ἰσχύι καὶ ἐξουσίᾳ, ἣς ἐστε κάτοχοι ἐν τῷ μεγάλῳ καὶ εὐγενεῖ ὑμῶν ἔθνει, νὰ ἐνεργήσῃτε καὶ τεθῇ οὕτω φραγμὸς εἰς τὴν ἀλληλοκτονίαν ἀδελφῶν, πατασσομένων τῶν χειρῶν ἀδίκων ἀρξαμένων πρῶτον, καὶ στερηθῶσιν αἱ πηγαὶ τῆς κακοδαιμονίας τῶν κατὰ Ἀνατολὰς Ἐκκλησιῶν καὶ ἀποδοθῇ ἡ εἰρήνη καὶ ἀγάπη καὶ ὁμοφροσύνη ἀναμέσον τῶν ἀλληλοσπαρσσομένων τέκνων μᾶς κοινῆς Μητρὸς, τουθ' ὄπερ ἀσφαλέςτατος καὶ περὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως ἀρραβὼν καὶ ἐγγύσις, ἀλλ' ἅμα καὶ ὕψιστος τίτλος χριστιανικῆς δόξης διὰ τοὺς κράτιστον μέλημα καὶ πόθον τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσιν τρέφοντας ἐν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς Ἀγγλικανοὺς Ἐπισκόπους.

Ἀδίστακτον τρέφων τὴν πεποιθήσιν, ὅτι δὲν θέλετε παρῖδη τὴν θερμὴν ταύτην ἰκεσίαν Ἐπισκόπων, ὃν φονοκτονία ἀδελφικὴ ἀναγκάζει νὰ στρέφῃ τὸν λογισμὸν πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς τῆς Χριστιανικῆς ἐκείνης Ἐκκλησίας, ἣτις τηλικούτον τρέφει πόθον πρὸς τὴν ἀδελφικὴν χριστιανικὴν ἀγάπην καὶ πρὸς τὴν τῶν πάντων ἔνωσιν ἔρωτα, καὶ τόσον διακαῶς ποθεῖ καὶ ἐργάζεται, ὅπως ἅπασαι αἱ Ἐκκλησίαι λησμονήσωσι τὰς χωριζούσας αὐτὰς διαιρέσεις καὶ σπουδάσωσι «τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ ἀποτελέσωσιν ἐν σώμα καὶ ἐν πνεύμα ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως αὐτῶν», διότι «εἷς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν».

Ἐξαιτούμαι τὰς ἀδελφικὰς ἐνχὰς τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιωτάτης Κορυφῆς καὶ εὐχομαι ὅπως «ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἢ μετὰ τοῦ πνεύματός σου» ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ Ἀμὴν.

Ἐν Δράμα κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ σωτηρίου ἔτους 1907

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιωτάτης καὶ λιάν μοι περισπουδάστου Ἀγάπης

ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
ἡ Ὁ Δράμας Χρυσόστομος.

(Τέλος)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Ἐνας ἄλλος λόγος γιὰ τὴν παράλειψη τῆς ἐκτενοῦς ἦταν, καὶ εἶναι, ὅτι μέσα στὴν ἐνότητα αὐτῆ τῶν δεήσεων περιλαμβάνονται καὶ τὰ κατηχούμενα (ἐκτενῆς - κατηχούμενα - δύο εὐχῆς τῶν πιστῶν). Κατηχούμενοι, ἐννοεῖται ἀβάπτιστοι ἐνήλικες, δὲν ὑπῆρχαν. Ἐξ ἄλλου οἱ δεήσεις ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς προϋπέθεταν, ὅπως εἶπαμε, παρόντες, κλίνοντες τὶς κεφαλές, δεομένους, προερχομένους. Φαινόταν, ὅπως καὶ εἶναι, «ἀναχρονισμός». Ἡ προσπάθεια «ἐκσυγχρονισμού» τὰ συμπαρέσυρε ὅλα. Ἄς σημειωθεῖ, τὸ γνωστό, ὅτι μετὰ τὴν δημιουργία τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους περάσαμε μιὰ φάση, ἃς εἶποῦμε ἔτσι, «ὀρθολογισμοῦ» ἢ μᾶλλον, γιὰ νὰ εἶμαστε πιὸ ἐπιεικεῖς, προβληματισμῶν καὶ ἀναζητήσεων. Ἐκείνο γιὰ τὸ ὁποῖο μέμφεται ὁ ἅγιος Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκης μερικὸς συγχρόνους του ὅτι, ὄχι μὲ διάθεση μαθητείας καὶ ἀπὸ πραγματικὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπεροψία καὶ καταφρόνηση ἔλεγαν «τί ἐστὶ τοῦτο καὶ τί ἐκείνο» στὴ θεία λατρεία (Διάλογος, κεφ. 364), ἦταν σὲ ἡμεροησία διάταξη στὴν πατρίδα μας. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο φαινόταν ἐνοχλητικὸς καὶ οἱ ἐπαναλήψεις τῶν «Ἐτι καὶ ἔτι...», πού μὴ αὐτὲς προφανῶς ἔπεσαν θύματα τῆς ἴδιας τακτικῆς. Ἴσως συντελέσαν καὶ ἄλλοι λόγοι. Ἡ εἰσαγωγή δηλαδὴ πολυφωνικῆς ψαλμωδίας καὶ ἡ τάση γιὰ ἐμμελεστέρα ἀπαγγελία διακονικῶν, ἐκφωνήσεων καὶ τῶν «λειτουργικῶν», τῶν ἀπαντήσεων τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν θεία λειτουργία, ἀκόμη καὶ μιὰ τάση σπουδῆς, πού διακατεῖχε πολλοὺς. Ἡ παράλειψη τῆς ἐκτενοῦς, τῶν κατηχουμένων καὶ τῶν δύο συναπτῶν ἔλυνε ὅλα αὐτὰ τὰ αἰτούμενα καὶ ἄφηνε χρόνον γιὰ τὴν ἀνετωτέρα ἐκτέλεση τῶν ἕκτων καὶ γιὰ τὸ κήρυγμα. Ἦταν μιὰ μεταβατικὴ περίοδος μὴ ἄς τὴν ἀντιμετωπίζουμε μὲ σχετικὴ κατανόηση. Δημιουργοῦσε ὅμως νέα παράδοση.

Γιὰ τὸ θέμα τῆς παραλείψεως τῶν διακονικῶν καὶ τῆς εὐχῆς καὶ ἐκφωνήσεως ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων γράψαμε σὲ μιὰ παλαιὰ ἀπάντηση (ὑπ' ἀριθμ. 71). Τότε μπορεῖ νὰ μὴν εἶχαμε ἐνήλικες κατηχουμένους. Τώρα ἔχουμε, καὶ πολλοὺς μάλιστα. Δὲν θὰ ἐπαναλάβουμε ὅσα γράψαμε τότε.

Ὅσο γιὰ τὴν ἐκτενή, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ, χωρὶς ὑπερβολή, ὡς ἀληθινὸ «δυστύχημα» ἢ παράλειψή της. Ὅχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως δομῆς εἶναι ἓνα πραγματικὸ ποῖημα θαυμαστοῦ κάλλους («Εἰπωμεν πάντες ἕξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἕξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἶπωμεν», «Κύριε παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον», «Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον», «Ἐτι δεόμεθα...», «Ἐτι δεόμεθα...» κ.λπ. «Ὅτι ἐλέημων...»), ἀλλὰ καί, λόγῳ τῆς πλαστικότητάς της, παρουσιάζει θαυμάσιες δυνατότητες γιὰ τὴν προσθήκη αἰτημάτων καὶ ὀνομάτων ζώντων καὶ τεθνεῶτων, ἀσθενῶν, δωρητῶν, νεονύμ-

φων κ.ο.κ. Ἐντὶ ἀντιπαροδοσιακῶς νὰ προστίθενται στὰ εἰρηνικὰ αἰτήματα ὑπὲρ τῶν «ἐποχουμένων, ἵπταμένων, προσφύγων, γηροκομουμένων» καὶ τὰ ὅμοια καὶ ἀντὶ νὰ ἀπαριθμοῦνται μετὰ τὸ περιληπτικὸ ὄλον «Πάντων ὑμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ», σειρὲς ὀλόκληρες καταστάσεων καὶ ὀνομάτων κατὰ τὴν μεγάλη εἴσοδο, θὰ μπορούσαν ὅλα αὐτὰ νὰ βροῦν θέση στὰ αἰτήματα τῆς ἐκτενοῦς. Καὶ καλῶς μὲν καὶ ἀπὸ καλῆ πρόθεση ἐκσυγχρονίζονται τὰ αἰτήματα, ἀλλὰ κακῶς ἀναζητεῖται θέση γι' αὐτὰ στὴν μεγάλη συναπτὴ καὶ στὴν μνημόνευση τῆς μεγάλης εἰσόδου. Εἶναι ὅλα αὐτὰ συνέπειες καὶ «παρενέργειες» τῆς παραλείψεως τῆς ἐκτενοῦς.

Τὰ ἴδια ἰσχύουν κατ' ἀναλογίαν καὶ γιὰ τὰ διακονικὰ τῶν δύο εὐχῶν τῶν πιστῶν. Ἡ ἐπανάληψη δὲν εἶναι, ὅπως κακῶς νομίζεται, ὀχληρῆ, ὅταν γίνεται μὲ τὸν σωστὸ παραδοσιακὸ τρόπο, μὲ ταχὺ ρυθμὸ, ὅπως λέγεται στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἡ θεία λατρεία ἔχει δομηθεῖ ἀπὸ τοὺς πατέρες μὲ γνώση τῆς ψυχολογίας τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ νὰ μπορεῖ ἀνετα καὶ εὐχάριστα νὰ μετέλασιν οἱ πολλοὶ σ' αὐτή. Ἡ μὲτρο ἐπανάληψη ξεκουράζει καὶ συγκεντρώνει τὴν προσοχὴ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πυκνότητά καὶ ἡ ποικιλία τοὺς κουράζει καὶ τοὺς διασπᾷ.

Ἡ παράλειψη τῆς ἐκτενοῦς καὶ ὄλων ὅσα τὴν συνοδεύουν εἶχε καὶ ἄλλα ἐπακόλουθα. Ἄν μὲν παραλείπεται, κάκιστα παραλείπεται. Εἶναι μιὰ ἀνεπίτρεπτη παρέμβαση στὸ ἱερὸ λειτουργικὸ κείμενο, μιὰ καταχρηστικὴ πράξη. Ἄν λέγεται μυστικῶς φθάνει στὰ ὄρια τοῦ παραλόγου. Μυστικῶς λέγονται οἱ εὐχῆς πού ἀπευθύνονται στὸν Θεό. Τὰ διακονικὰ ἀπευθύνονται πρὸς τὴν προσευχομένη κοινότητα. Γιὰ ποιόν, δηλαδὴ, λέγεται τὸ «Εἰπωμεν πάντες...», «Ἐτι δεόμεθα...», «Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν...», «Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνετε», «Προέλθετε...», «Ἐτι καὶ ἔτι...»; Γιὰ τὸν Θεό; Πότε δὲ λέγονται; Κατὰ τὸ τρισάγιο; Κατὰ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ Ἀποστόλου; Καὶ πῶς καλύπτονται τόσα διακονικὰ καὶ τέσσαρες εὐχῆς καὶ ἡ εὐχὴ πρὸ τοῦ εὐαγγελίου καὶ ἡ θυμίαση ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι μᾶς ἀποστολικῆς περικοπῆς, ὅσο ἐκτενῆς καὶ ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι εἶναι αὐτή; Καὶ ἐπὶ πλέον. Δὲν γίνεται καὶ γιὰ τὸν ἱερέα ἢ ἀνάγνωσι τοῦ Ἀποστόλου καὶ δὲν ὀφείλει μὲ προσοχὴ νὰ ἀκροᾶται τοὺς ἀποστολικοὺς λόγους καὶ ἐκεῖνος καὶ νὰ δίδει μάλιστα καὶ τὸ καλὸ παράδειγμα στοὺς χριστιανούς; Γιὰ νὰ μὴν εἶποῦμε καὶ τί νόημα ἔχει ἡ ἐκφώνησι «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...» καὶ ποιὰ συνάρτησι νοηματικὴ μπορεῖ νὰ ἔχει μὲ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἢ μὲ τὸ κήρυγμα. Γι' αὐτὸ γράψαμε πιὸ πάνω ὅτι ἀποτελεῖ «δυστύχημα» ἢ παράλειψη τῆς ἐκτενοῦς, μιὰ ἐπιπολαία πρωτοβουλία πού ἐγγίζει τὰ ὄρια τῆς ἀσεβείας.

Ἡ συνωμοσία τῆς ἐλπίδας*

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Εἰς ἀπόγνωσιν κείμαι

Διαπιστώνουμε πάντως, ὅτι εἶναι σὺνηθες φαινόμενο, σὲ μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς, νὰ περιπίπτουν σὲ ἀπόγνωση, καὶ πρὶν ἀκόμη ἀπευθυνθοῦν στὸν σύμβουλό τους γιὰ νὰ τὸν συμβουλευθοῦν καὶ νὰ τοῦ ζητήσουν νὰ τοὺς καθοδηγήσει, ἐν εἶδη προλόγου, προσεύχονται στὸν Χριστὸ καὶ τοῦ ἐξομολογοῦνται: «Ζωὴ τῶν ἀπεγνωσμένων, μὴ παρίδης με, ὅτι εἰς ἀπόγνωσιν κείμαι».

Ἡ ἀπόγνωση προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὼς δὲν γνωρίζει τί νὰ κάμει, νὰ παραμείνει ἐκεῖ ποῦ βρίσκεται ἢ νὰ μετακινήθῃ. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Γέροντος εἶναι ἡ ἀκόλουθη: «Τοῖνυν στήριξον πρὸς Κύριον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον μὴ σαλευόμενος» (ρξε'/165).

Ἐνὸς ἄλλου ἀδελφοῦ τὸ αἶτημα γιὰ νὰ προσευχηθῇ ὁ Γέροντας γίνεται ἀφοῦ διαπιστώσει ὅτι:

«Ὁ λογισμὸς λέγει μοι, ὅτι οὐ δύναμαι σωθῆναι, εὐξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, πάτερ ἐλεήμον». Ὁ Γέρον σύμβουλος μὲ δεξιότεχνία τοῦ ἀποκρίνεται: «Ἀγαπητὲ ἀδελφέ, ἔχων τοιοῦτον Θεὸν ἐλεήμονα, μὴ βάζῃς σεαυτὸν εἰς ἀπόγνωσιν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ μεγάλη χαρὰ τοῦ διαβόλου. Μὴ οὖν φοβηθῆς, τιμώτατε. Ὑπόμεινον οὖν τὸν Κύριον καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν» (Ψαλμὸς κς' 14, λς' 5· ρογ'/173).

Τὸ οὐσιαστικὸ σ' αὐτὲς τὶς ἀπαντήσεις εἶναι νὰ μπορέσουν νὰ ἐγκαταστήσουν ἓνα κλίμα ἐμπιστοσύνης, ἓνα κλίμα ἐλπίδας, νὰ προσανατολίσουν τὸν συμβουλευόμενο πρὸς τὴν πηγὴ τῆς ἐλπίδας, νὰ τὸν εὐαισθητοποιήσουν καὶ νὰ τὸν κάνουν νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι ἡ αἰτία τῆς ἀπελπισίας εἶναι ὁ ἴδιος ὁ διάβολος. Τὸ ἐπόμενο παράθεμα εἶναι χαρακτηριστικὸ: «Ἀδελφὲ Ἀνδρέα, μὴ δώῃ ὁ φιλόθεος ἡμῶν Θεὸς τῷ μισοκάλῳ ἐχθρῷ σπεῖραι εἰς σὲ τὴν αὐτοῦ λύπην καὶ ἀθυμίαν, ἵνα μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἐνέγκῃ σε...» (σα'/201).

Ὁ νυχτερινὸς πόλεμος (ὁ τῆς νυκτὸς πόλεμος) μπορεῖ νὰ προέρχεται καὶ «ἀπὸ πειρασμοῦ διαβόλου, εἰς τὸ ἐνέγκαι τινὰ εἰς ἀπόγνωσιν, ὡς νομίσαι αὐτόν, μηκέτι ἔχει σωτηρίαν» (4γ'/93). Συμβαίνει ἀκόμη νὰ

βαραίνει ἡ καρδιὰ τοῦ ἡσυχάζοντος καὶ νὰ τὸν καταλαμβάνει ὕπνος ἀμετρος καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ τοῦ ἔρχονται «ἵνα ἀκηδιάσας, φύγῃ τὸ στάδιον καὶ ἀπογνῶ ἑαυτοῦ» (4β'/92). «Ὅμως δὲ κατὰ συγκώρησιν Θεοῦ ἔρχονται πειρασμοὶ πρὸς δοκιμὴν τῆς πίστεως τῶν ἐχόντων τελείως εἰς Θεὸν τὴν ἐλπίδα» (ρε'/105). Πλὴν ὅμως πρέπει νὰ στραφοῦμε πρὸς Αὐτόν. Ἡ προτροπὴ εἶναι: «Ἡμεῖς δὲ ρίψωμεν τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ δυναμένου ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν» (Ἐφεσίους γ' 30' 4γ'/93).

Ἄλλ' οὐκ ἀπελπίζω

Ὁ σύμβουλος δὲν ἐμφανίζεται ὡς κάποιος ποῦ εἶναι δυνατὸς, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ ἐπιτύχει τὸ πᾶν ἀπὸ μόνος του ἢ μὲ τὰ κατορθώματά του. «Δι' ἔργα οὖν τίποτε οὐ προσδοκῶ, διὰ δὲ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ ἐλπίζω ὅτι σώζομαι, ἀλλ' ὅμως λέγω σοι, ἀδελφέ, ὅτι ὅλη μου ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἐλπίς εἰς αὐτὸν κρέματα» (ρξα'/161). Ὁ σύμβουλος συναισθάνεται τὴν προσωπικὴν του ἀδυναμία μὰ αὐτὸ δὲν τοῦ δίνει κανένα δικαίωμα ν' ἀπελπίσει τὸν συμβουλευόμενο. «Οἶδα γὰρ ἑμαυτὸν ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον καὶ γυμνὸν ἀπὸ παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ· ἀλλ' ὅμως ἡ ἀναισχυντία μου οὐκ ἀφήσῃ με ἀπελπῖσαι... Αὐτῷ κολλήθητι...» (ρξη'/168). Ἀκόμη καὶ ἂν «ὡς ἀνόητος γελῶ καὶ ἀδιαφορῶ· ἀλλ' ὅμως οὐ κόπτω τὴν ἐλπίδα· ἐλεήμονα γὰρ Δεσπότην ἔχω καὶ εὐσπλαγχνον» (ρθθ'/159).

Αὕτη ἡ συνεχὴς ἐπανάληψη πρὸς τὸν συμβουλευόμενο μπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ὡς ἀποτελεσματικὸ φάρμακο. Ἀκατάπαντα ἐπαναλαμβάνει: «Καὶ τί ἔχω ποιῆσαι ὁ μηδὲν ἀγαθὸν ποιήσας; ἀλλ' οὐκ ἀπελπίζω· δυνατὸς γὰρ ὁ Θεὸς τάξει ἡμᾶς μετὰ τῶν μελλόντων εὐρεῖν ἔλεος» (ρογ'/173). Ἡ πάλῃ πρέπει νὰ εἶναι συνεχὴς. Μεταδίδει στὸν συμβουλευόμενο τὴν ἐμπειρία του: «Κοπιῶ δὲ ἐκβαλεῖν (τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ μου, Ματθαίου ζ' 5) καὶ οὐκ ἰσχύω, οὐκ ἀπογινώσκω δὲ ἀλλ' ἐλπίζω ἐπιτυχεῖν» (ξα'/61). Μὲ ποιά μέσα; Μὲ τὰ ἀκόλουθα: «Εἰς τέλος προσέχετε τῆς ὑπομονῆς. Μὴ ὀλιγωρήσητε, μὴ ἐκκακήσητε» (ρο'/170). «Ἀνδρίζου καὶ ἰσχυε ἐν Κυρίῳ» (Δευτερονόμο λα' 6' σα'/201).

Ὁ σύμβουλος ποῦ συμβουλεύει τὴν ἐμμονή, τὴν

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 298 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

ύπομονή, τὴν ἐλπίδα, ποὺ ἐμπιστεύεται τὸν συμβουλευόμενο σὲς προσευχῆς τῶν ἄλλων πατέρων, ἐπιζητεῖ κι ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό του τίς προσευχῆς τῶν συμβουλευομένων γιὰ νὰ μπορέσει νὰ παραμείνει καὶ αὐτὸς ἐν ἐλπίδι: «Ἄλλ' εὐχεσθε, ἵνα μείνω κρατῶν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ...» (σο'/170), ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ «Ζωὴ τῶν ἀπεγνωσμένων» (ρξε'/165). Ὁ σύμβουλος φροντίζει ἐπίσης νὰ μὴν ἀπαιτεῖ ὑπερβολικὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς συμβουλευομένους του καὶ νὰ τοὺς ζητάει τὰ δύσκολα πρὶν νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὰ δεχτοῦν καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόσουν: «Περὶ δὲ τῆς ἀκριβείας τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐ χρὴ εἰπεῖν ἄρτι, ἵνα μὴ εἰς ἀπόγνωσιν φέρω σε, ἀλλὰ πίστευσον ὅτι δωρεάν σε σώζει ὁ Θεὸς δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων· δύναται γὰρ αὐτὸν δυσωπήσαι· εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ ἀδελφῆ» (ριδ'/114).

Συμβουλευτικὴ διαδικασία

Μέχρι τώρα στὴν εἰσήγησή μας μπορέσαμε νὰ ἐκ-

«Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ ἀδελφῆ» (ριδ'/114).

Σχέδιο διακόνου Χριστόδουλου Φεργαδιώτη, ἀπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ἱ. Μ. Χατζηφώτη, *Τ' ἁγιονορίτικα*, Ἀθήνα 1983, σ. 6.

θέσουμε στοιχειώδεις ἀπόψεις ὡς πρὸς τὴ διάπλαση καὶ τὴ θεμελίωση τῆς ἐλπίδας στὴν ἀλληλογραφία Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου. Ἔχουμε πάντως συνείδηση ὅτι δὲν ἐξαντλήσαμε τὴν πηγὴ μας σὲ ὅλη τὴν ἔκταση. Ἡ συμβουλευτικὴ πάντως παρέμβαση σὲ καταστάσεις ἀπογνώσεως καὶ ἀπελπισίας συνίσταται σὲ νὰ δώσει ἐλπίδα, νὰ ὀρίσει ἀκριβῶς καὶ νὰ καταστήσει σαφῆς ὅτι ἡ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, ἡ ἐλπίδα γενικὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ποὺ τὸν ὀνομάζει «Ζωὴ τῶν ἀπεγνωσμένων».

Ὁ σύμβουλος δὲν ἐνεργεῖ σὰ νὰ ἦταν ὁ πιὸ δυνατὸς ποὺ βρίσκεται σὲ ἀνώτερη θέση ἐλπίδας κατεστημένης καὶ ὀριστικῆς· ὁ ἴδιος ἔχει ἀκόμη ἀνάγκη τῶν προσευχῶν τοῦ συμβουλευομένου γιὰ νὰ σταθεῖ σὲ θέσει ἐλπίδας. Σὰν ἓνας πιὸ ἔμπειρος ἀδελφός, ἓνας οὕτως εἰπεῖν ἐμπειρογνώμων τῆς πνευματικῆς ζωῆς, μεταδίδει στὸν συμβουλευόμενο ὅ,τι ἔμαθε καὶ ξέρεῖ μὲ τοὺς κόπους του καὶ τὸν στηρίζει.

Τοῦ ἀνακοινώνει τίς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ξεπεράσει αὐτὴν τὴν κατάσταση τῆς ἀπογνώσεως ποὺ εἶναι ἡ ἐμμονή, ἡ ὑπομονή σὲς δυσκολίες, ἡ ἐμπιστοσύνη σὲ Χριστό, ἡ διατήρηση τῆς κοινωνίας μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἡ ἐγκατάλειψη σὲς προσευχῆς τους. Μοναχικός, ἡσυχάζων ἀλλ' ὄχι μονάχος ὀφείλει νὰ καλλιεργεῖ τὴν κοινωνία καὶ ἐπικοινωνία μὲ τὸν σύμβουλό του, τοὺς ὑπόλοιπους πατέρες τῆς κοινότητος, τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ ὅλους τοὺς Ἁγίους.

Τὸν καθιστᾷ προσεκτικὸ σὲς τεχνικὲς καὶ τίς μεθοδεῖες τοῦ μισόκαλου καὶ τοῦ συνιστᾷ νὰ μὴν ἐγκαταλείψει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ τὸν τόπο ποὺ μένει καὶ νὰ φύγει στὴν ἔρημο ὑποθέτοντας ὅτι τὸ νὰ κατοικεῖ ἐκεῖ θὰ εἶναι καλύτερα ἀπ' ἐδῶ. Ἐκεῖνο ποὺ μετροῦε εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ζεῖ κάποιος καὶ ὄχι ὁ τόπος ὅπου ζεῖ. Γενικὰ λέγεται ὅτι «τρία κεφάλαιά εἰσι, καὶ εἴ τις αὐτὰ φυλάττει, δύναται οἰκῆσαι καὶ ἀναμέσον τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὰς ἐρήμους, καὶ ὅπου δ' ἂν ἦ. Τὸ μέμψασθαι ἑαυτόν, καὶ τὸ βαλεῖν ὀπίσω τὸ θέλημα, καὶ τὸ βαλεῖν ἑαυτόν ὑποκάτω πάσης κτίσεως» (ρξε'/165).

Παρουσιάζει ἐνδιαφέρον νὰ σημειωθεῖ, ὅπως ἤδη τὸ κάναμε, ὁ κίνδυνος ποὺ ὑπάρχει νὰ ὀδηγήσουμε κάποιον στὴν ἀπόγνωση ἂν ἐπιμείνουμε ν' ἀπαιτοῦμε πρόωρα ἀπὸ τὸν συμβουλευόμενο «τὴν ἀκριβείαν τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ» (ριδ'/114). Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ σύμβουλος πρέπει νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικὸς καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνει στὸν συμβουλευόμενο: «Οὐδὲν οὖν ἀπαιτεῖ σε ὁ Θεός, εἰ μὴ εὐχαριστίαν καὶ ὑπομονὴν καὶ δέησιν περὶ συγχωρήσεως ἁμαρτημάτων» (ρξη'/168).

Σὲ ὅσες δυσκολίες κι ἂν ὑποβάλλεται ὁ συμβουλευόμενος καὶ ὅσο καὶ ἂν ζεῖ σὲ μία κατάσταση ἀπο-

Η «ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ» ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (1331-1797)*

Τοῦ Πρoσβ. κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΜΠΕΛΗ

Θὰ πρέπει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ παραθέσουμε ἓνα δυσφημιστικὸ κείμενο τῶν λατίνων, χωρὶς τὴν δική μας κριτικὴ παρέμβαση, γιατί μέσα ἀπὸ τὴν πλοκὴ καὶ τὸ πάθος τῶν συγκεκριμένων κατηγοριῶν, ποὺ οἱ κατακτητὲς λατίνοι προσέδιδαν στοὺς Ὁρθόδοξους μοναχοὺς, διαφαίνεται ἡ ὄλη κρουσάλλινη ἐθνικά, διανγῆς πνευματικὰ καὶ ἀκέραιη κοινωνικὰ στάση τοῦ Λευκαδίτικου μοναχισμοῦ αὐτὴ τὴν περίοδο.

«Λαυρέντιος Παρούτα,

Ἄνωτερος Προνοητῆς Λευκάδος

Πρὸς τὴν Ἐξοχωτάτην Ἑνετικὴν Σύγκλητον.

Ἐν Λευκάδι τῇ 25 Ἰουνίου 1746.

... Ἦδη ἄς ἐξετάσωμεν τὴν μεγάλην ἀχαριστίαν τῶν Ἡγουμένων καὶ τῶν μοναχῶν τῶν Ὁρθοδόξων Μονῶν τῆς νήσου ταύτης. Ἐν Λευκάδι ὑπάρχουν 16 Μοναί, ἐκάστη τῶν ὁποίων κέκτηται μεγάλην ἀκίνητον περιουσίαν, ἀποκτηθεῖσαν, εἴτε ἐκ παλαιῶν ἀγορῶν, εἴτε ἐκ κληροδοτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων, ἅτινα συνεχῶς προσφέρουν οἱ πιστοί, ἵνα μνημονεύονται κατὰ τὰς Ἱεροτελεστίας. Ὁ ἐπιτρέπων τὴν πώλησιν Μοναστηριακῶν κτημάτων νόμος οὐδέποτε ἐ-

φηροῦσθη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, λόγῳ τοῦ ὅτι προσέκρουε πρὸς τὴν πρόληψιν τῶν Λευκαδίων, ἀποστεργόντων τὴν ἀπόκτησιν Ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Συνεπῶς, καθημερινῶς ἐπαυξάνει ἐπαισθητῶς ἡ ἀκίνητος περιουσία τῶν Μονῶν, πρὸς τεραστίαν ζημίαν τοῦ Δημοσίου Ταμείου, πιστοποιηθέντος, κατόπιν ἐρεῦνης, ὅτι τὸ ἐν πέμπτον τουλάχιστον τῶν καλλιεργησίμων καὶ τῶν μᾶλλον εὐφόρων γαιῶν τῆς νήσου ταύτης εὐρίσκεται σήμερον εἰς χεῖρας τῶν Μονῶν. Τῷ 1701 ὁ Ἄνωτερος Προνοητῆς Λευκάδος Ἰωάννης Πιτσαμάνο ἐπέβαλεν εἰς τὰς Μονὰς παγίαν κατ' ἀποκοπὴν φορολογίαν, περιλαμβανούσαν, τόσον τὴν Δεκάτην ἐπὶ τῶν διαφόρων προϊόντων, ὅσον καὶ τοὺς φόρους ἐπὶ τῶν ζώων, ἐπὶ τῶν μύλων καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου εἰσοδήματος, μετὰ τῆς ρητῆς ὑποχρέωσης ὅπως εἰς τὸ μέλλον δηλοῦται ὑπὸ τῶν Ἡγουμένων πᾶσα ἐπαύξησης τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῶν Μονῶν, ἐσχάτως, ὅμως, ἐπληροφορήθημεν, ὅτι μολοντοὶ αἱ κτηματικαὶ αὐταὶ ἐπαυξήσεις ὑπῆρξαν σημαντικαί, ἐν τούτοις, οἱ διαχειριζόμενοι τὰς περιουσίας τῶν Μονῶν ἠγνόησαν παντελῶς τὴν ὡς πρὸς τὴν ὑποβολὴν δηλώσεων διάταξιν. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς μειώσεως, ἣν ὑπέστη ἡ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 299 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

γνώσεως καὶ ἀπελπισίας ποὺ μπορεῖ νὰ ὁμοιάζει μὲ τὴν κόλαση, ὁ σύμβουλος ὀφείλει νὰ ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγο τοῦ Χριστοῦ: «Κράτει τὸν νοῦν σου εἰς τὸν ἄδην καὶ μὴ ἀπελπίζου». Αὐτὸν τὸν λόγο τὸν ἀπηύθυνε ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς στὸν Γέροντα Σιλουανὸ τοῦ Ἀγίου Ὁρους στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας –στὰ 1906– κατὰ τὴ διάρκεια σύντομης ἐν προσευχῇ συνομιλίας μαζί Του, τὴν ὁποία διηγήθηκε στοὺς μαθητὲς του⁹.

Αὐτὴ ἡ φράση μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἓνα εἶδος «συνθήματος», μὲ τὸ ὁποῖο μποροῦν σύμβουλοι καὶ συμβουλευόμενοι νὰ ἐμπιστεύονται ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Σύμβουλοι καὶ συμβουλευόμενοι συμμετέχουν σ' αὐτὴν τὴν «συνωμοσία» τῆς ἐλπίδας ποὺ ἀναγορεύει τὸν Χριστὸ ὡς τὴν μοναδικὴ ἐλπίδα ὅσων πιστεύουν σ' Αὐτόν, καὶ ὄχι μόνο. Μόνον ὁ Χριστὸς μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει ἀπὸ καὶ διὰ τοῦ ἄγχους καὶ τῆς ἀγω-

νίας, ἀπὸ καὶ διὰ τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἀπελπισίας πρὸς τὴν ἐλπίδα, ἀνθρώπινη καὶ θεία (espoir - espérance)¹⁰.

9. Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου, Ὁ Γέρον Σιλουανὸς τοῦ Ἄθω (1866-1938), Θεσσαλονίκη, ἐκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», χ.χ. σ. 43. Τὸ νόημα τῆς φράσεως αὐτῆς ἀναλύεται σὲ βάθος στὶς σ. 217-222. Στὴν ἐκδοσὴ τῆς Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρομοῦ, Ἑσσεξ Ἀγγλίας ἔτη 1990, τὰ ἐν λόγῳ ἀποσπάσματα βρῖσκονται στὶς σ. 42 καὶ 237-243.

10. Mutatis mutandis αὐτὴ ἡ φράση μᾶς θυμίζει τὸ περίφημο «σύνθημα» τῶν συνωμοτῶν ἀπὸ τὴν τέταρτη πράξη τοῦ «Ἐρνάνη» τοῦ Β. Οὐγκώ: «ad augusta per angusta», γιὰ ὑπέροχα ἀποτελέσματα ἀπὸ δρόμους στενοῦς. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ γαλλικὴ λέξις angoisse ἄγχος προέρχεται ἀπὸ τὸ λατινικὸ angor ποὺ σημαίνει στενότητα (πρβλ. τὴ δική μας στενο-χώρια).

ἀπόδοις τῆς Δεκάτης τῆς νήσου κατελθούσης κατὰ πολὺ ἐκ τοῦ ἀρχικῶς προὔπολογοισθέντος ποσοῦ, λόγῳ τῆς μὴ ὑποβολῆς ὑπὸ τῶν Μονῶν τοῦ φόρου τῆς Δεκάτης καὶ ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν συνεχῶς περιερχομένων εἰς ταύτας κτημάτων. Ἡ ἐν λόγῳ Δεκάτη δὲν ἀποκλείεται νὰ μειωθῆ ἔτι μᾶλλον, καθόσον πλείστοι ἀποβιώσαντες πρὸ τριετίας ἐκ πανόλους κατέλιπον ἄπασαν τὴν ἀκίνητον περιουσίαν των εἰς τὰ ὦς ἄνω Ἴερά Ἰδρύματα. Παρ' ὄλην τὴν τεραστίαν περιουσίαν τῶν Μονῶν δὲν εἰσάγεται ἐτησίως εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, εἰ μὴ μόνον τὸ γλίσχρον ποσὸν τῶν 422 Ρεαλίων καὶ τοῦτο μετὰ μεγάλων καθυστερήσεων, κατὰ συνέπειαν, αἰρηθεῖσαι Μοναὶ δὲν εἶναι ἄξια νὰ εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην προνομιούχον θέσιν. Ὅθεν, ἡμεῖς προτεινόμεν τὴν κατάργησιν τῆς κατ' ἀποκοπὴν φορολογίας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ φόρου τῆς Δεκάτης ἐφ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν εἰσοδημάτων τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων, καθόσον οἱ Ἡγούμενοι διαχειρίζονται πλημμελῶς τὰς προσόδους τῶν Μονῶν, αἱ πλείοται τῶν ὁποίων στεροῦνται μοναχῶν, εἶναι καταχρεωμένοι καὶ ἀπογυμνωμένοι τῶν Ἱερῶν σκευῶν των...»⁷⁷.

Ἡ παραπάνω πρόταση, ἔμμεση καταγγελία, τοῦ λατίνου Προνοητῆ Λευκάδας ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὴν Ἐνετικὴ Σύγκλητον τὴν 1η Σεπτεμβρίου 1746, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐνετικῆς Συγκλήτου μὲ ἡμερομηνία 12 Φεβρουαρίου 1747:

«Λαυρέντιος Παρούτα,

Ἀνώτερος Προνοητῆς Λευκάδος

Πρὸς τὴν Ἐξοχωτάτην Ἐνετικὴν Σύγκλητον.
Ἐν Λευκάδι τῆ 12 Φεβρουαρίου 1747.

... Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν Δουκικῶν τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1746, αἵτινες ἐνέκριναν τὴν πρότασίν μας, ὅπως ἐπεκαθῆ ἡ φορολογία τῆς Δεκάτης ἐπὶ τῶν προσόδων ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἐνηργήσαμεν τὴν σχετικὴν πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν πρὸς μίσθωσιν τῆς Δεκάτης, τόσον ἐπὶ τῶν Μονῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἱερῶν ιδρυμάτων. Μεγάλα ἦσαν τὰ ἐμπόδια, ἅτινα κατ' ἀρχὰς συνητήσαμεν λόγῳ τῆς προλήψεως τῶν Λευκαδίων νὰ μὴ ἐπεμβαίνουν εἰς ζητήματα ἀφορῶντα τὴν Ἐκκλησίαν. Πολλάκις ἀπεχωρήσαμεν ἄπρακτοι ἐκ τοῦ τόπου τῆς δημοπρασίας, διότι οὐδεὶς ἐπλησίαζεν, οὐ μόνον ἵνα προσφέρῃ εἰς ταύτην, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐξ ἀπλῆς περιεργείας. Τέλος, ἵνα

ἐξαγάγωμεν τοὺς Λευκαδίους ἐκ τῆς ἐμμόνου προλήψεως, ὑφ' ἧς κατείχοντο, ἐζητήσαμεν τὴν μεσολάβησιν τῶν Συνδίκων τῆς Κοινότητος καὶ ἄλλων σημαινόντων προσώπων, κατορθώσαντες οὕτω νὰ πείσωμέν τινα νὰ προσφέρῃ. Ἡ γενομένη αὕτη ἀρχὴ ἤρκεσεν ὥστε νὰ σχισθῆ ὁ πέπλος τῶν ἐν λόγῳ προλήψεων καί, μετὰ τινος προσφορᾶς, ἡ μίσθωσις τῆς Δεκάτης κατεκυρωθῆ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σταματίου Σεβέρη δι' ἐπίταξιν, πρὸς 6.600 Λίρας κατ' ἔτος. Οἱ Ἡγούμενοι καὶ οἱ Μοναχοὶ ἐταράχθησαν σφόδρα, τόσον ἐκ τῆς ἐφ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν εἰσοδημάτων τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων ἐπιβληθείσης φορολογίας τῆς Δεκάτης, ὅσον καὶ διὰ τὰς κατασχέσεις, εἰς ἃς ἐδηλώσαμεν, ὅτι θέλομεν προβεῖ, ἵν' ἀναγκάσωμεν τὰς Μονὰς νὰ ἐξοφλήσουν τὰ ὑπὸ τούτων καθυστερούμενα ποσά. Ἐκ τῶν 16 ὑπαρχουσῶν Μονῶν, πέντε μόνον ἔχουν ἐξοφλήσει τὰς πρὸς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ὀφειλάς των, αἱ δὲ λοιπαὶ τὰς καθυστεροῦν εἰσέτι. Οἱ μὲν Ἡγούμενοι ἐδραπέτευσαν λόγῳ τῆς ἀμαρτωλῆτων διαχειρίσεως, οἱ δὲ μοναχοὶ διεσπάρησαν τῆδε κακεῖσε, ἐγκαταλειφθεισῶν οὕτω τῶν Μονῶν μετὰ τοῦ βάρους τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ὀφειλῶν των, εἰς τρόπον ὥστε σήμερον νὰ καλεῖται ἡ Δημοσίᾳ Ἀρχή, ὅπως λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα, τὸ μὲν ἵνα μὴ διακοπῆ ἡ εἰς τοὺς Ἱεροὺς ἐκείνους τόπους τέλεισις τῆς Θείας λατρείας, τὸ δὲ ἵνα μὴ διασπαθισθοῦν αἱ εἰς τὰς Μονὰς ὑπὸ τῶν πιστῶν, χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν των, ἀφιερωθεῖσαι περιουσίαι, κατὰ συνέπειαν, τὰ ὑφ' ἡμῶν ληφθησόμενα μέτρα, ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ θέσουν χαλινὸν εἰς τὴν βουλμίαν τῶν Ἡγουμένων καὶ τῶν μοναχῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ διδάξουν τοὺς Λαϊκοὺς νὰ μὴ ἀπογυμνώσουν τὰ τέκνα των τῶν περιουσιῶν των, ἵνα πλουτίζον ἐκείνους, οἵτινες καὶ τὸν Θεὸν ὑπηρετοῦν κακῶς καὶ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ζημιοῦν μεγάλως»^{77α}.

Ἡ δυσφημιστικὴ ἀντίδρασις τῶν κατακτητῶν εἶχε ὡς αἷτιον τὴν οικονομικὴν τους συρρίκνωσιν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ σταματήσουν τὸν ξέφρενον καὶ σπάταλον ρυθμὸν τῆς ζωῆς τους.

(Συνεχίζεται)

77. Ἀπὸ τὸ Ἱταλικό. Κρατικὸ Ἀρχεῖο Βενετίας, Φάκελλος 868.

77α. Ἀπὸ τὸ Ἱταλικό. Κρατικὸ Ἀρχεῖο Βενετίας, Φάκελλος 868.

Διπλάσιοι ηλικιωμένοι το έτος 2020

Μεγάλη αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων στον παγκόσμιο πληθυσμό μέσα στα επόμενα χρόνια, προβλέπει η Παγκόσμια Όργάνωση Υγείας. Σύμφωνα με έκθεση που δόθηκε στην δημοσιότητα, το 2020 θα υπάρχουν ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι σε ηλικία άνω των 60 ετών και πλέον, αριθμός διπλάσιος από τον σημερινό, ενώ η Ελλάδα είναι σήμερα η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό ηλικιωμένων (22%). Η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό ηλικιωμένων το 2020 θα είναι η Ιαπωνία (31%) με δεύτερη τη Γερμανία και τρίτη την Ελλάδα, ενώ θα ακολουθούν η Ιταλία και η Ελβετία. Το ζήτημα είναι τραγικό. Η υπογεννητικότητα και οι εκτρώσεις το μεγαλύτερο πρόβλημά μας. Σοβαρά πρέπει να μάς απασχολήσει και να μάς προβληματίσει και το γεγονός ότι στις τελευταίες πέντε σχολικές χρονιές 1992-1997 τα Δημοτικά Σχολεία της χώρας μας «έχασαν» 120.000 μαθητές.

Πρόκειται για ένα «έλλειμα» της τάξης περίπου του 16% το οποίο όμως στην πραγματικότητα είναι πολύ μεγαλύτερο, διότι 30.000 περίπου μαθητές, που ενίσχυσαν το 1996 το δυναμικό των Δημοτικών μας Σχολείων, είναι παιδιά μεταναστών. Τραγικό το φαινόμενο. Δεν έχουμε λόγια να το αναλύσουμε. Άς αναλογισθούμε όλοι τις ευθύνες μας και άς πράξουμε ανάλογα.

Συναυλία παραλήρημα

Ο λόγος για την περίφημη συναυλία των U2 του φημισμένου σ' όλο τον κόσμο ροκ συγκροτήματος... Στην συμπρωτεύουσα ή την πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης. Τα εισιτήρια στη μαύρη αγορά 40.000 δραχ. το ένα. Τα απογευματινά σχολεία κλειστά. Η κυκλοφορία σταματά. Ν' αναστατώνεται ολόκληρη Θεσσαλονίκη, να παραλύει κάθε άλλη δραστηριότητα, για να παίξουν και να τραγουδήσουν, όπως έγραψε γνωστή αθηναϊκή εφημερίδα, οι τέσσερις, οι έξις τρεις, U2, ο Μπόνο. Και να διαπραγματεύονται στα σύνορα με τους τελωνειακούς, ο Δήμαρχος και ο καλλιτεχνικός διευθυντής, για να λυθεί η άπεργια και να επελάσουν οι 32 νταλικές με όλα τα σχετικά της μιάς και μοναδικής συναυλίας που έγινε στο πλαίσιο της «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας - Θεσσαλονίκη '97».

Αυτοί είμαστε οι Έλληνες υπερβολικοί, ένθουσιώδεις, παρασυρόμαστε εύκολα και εδώ δεν πρέπει να ξεχνάμε εκείνο που είπε ο Τζόν Λένον των Beattles. «Είμαστε μια όρχηστρα που έπαιζε καλή μουσική και που πιάσαμε την καλή... Αυτό είμαστε όλο κι όλο».

Έληξε η παρεξήγηση

«Οι άποσχίσεις και οι διαιρέσεις στην Εκκλησία καταλήγουν σε μεγάλες ζημιές και πρέπει να κάνουμε πάν το δυνατόν για να θεραπεύσουμε τις πληγές αυτές στο σώμα της Εκκλησίας όσο το δυνατόν ταχύτερα», τονίζεται σε ανακοίνωση που εξέδωσαν ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος και ο Πατριάρχης Μόσχας και πάσης Ρωσίας Άλέξιος, μετά την συνάντηση που είχαν στη Μοσχή της Αναλήψεως στην Όδησο της Ουκρανίας. Η συν-

άντηση των δύο Πατριαρχών οι οποίοι εξέφρασαν την ελπίδα ότι θα βλέποντα συχνότερα στο μέλλον κλείνει μια περίοδο παρεξηγήσεων και διαφωνιών μεταξύ του Φαναρίου και της Μόσχας.

Το επίμαχο θέμα ήταν η υπαγωγή των Όρθοδόξων της Έσθονίας, τμήμα των οποίων επιθυμούσε την παραμονή τους στο Πατριαρχείο της Μόσχας και οι υπόλοιποι στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το θέμα τελικώς επελύθη με την εξεύρεση συμβιβαστικής φόρμουλας.

Στόχος το φράγμα του ήχου

Το φράγμα του ήχου είναι ο επόμενος στόχος της ομάδας που βρίσκεται πίσω από το τεράστιο αεροπρωτότυπο όχημα British Trust Supersonic το οποίο κατέρριψε και επίσημως το παγκόσμιο ρεκόρ ταχύτητας. Με οδηγό τον πιλότο της βρετανικής αεροπορίας Άντι Γκρίν, το όχημα κατέρριψε δύο φορές – όπως απαιτούν οι κανονισμοί – το προηγούμενο ρεκόρ των 1.013 χιλιομέτρων ανά ώρα, πιάνοντας τα 1.121 και τα 1.164 χιλιόμετρα ανά ώρα αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι για να σπάσει το φράγμα του ήχου ένα όχημα πρέπει να ξεπεράσει το όριο των 1200 χιλιομέτρων ανά ώρα.

Πρός τί όμως η προσπάθεια αυτή; Σε τί ωφελεί; Πρό τί τα περιττά έξοδα για τέτοιου είδους εφευρέσεις; Όταν μάλιστα τόσο υποφέρουν και πεινούν; Και γιατί άραγε να ξεπεράσουμε τη φύση; Η υπερβολή και η κατάχρηση θα φέρει και εκδίκηση.

Φανατισμός

Αυτό που συγκλονίζει στον εμφύλιο πόλεμο της Άλγερίας είναι η θηριωδία, ο βαρβαρισμός και κυρίως το γεγονός ότι διεξάγεται στο όνομα μιάς από τις μεγαλύτερες θρησκείες του κόσμου. Αυτό το τελευταίο είναι που προβάλλεται ιδιαίτερα από τα μέσα ενημέρωσης, αφού ο έξω κόσμος γνωρίζει ελάχιστα για τον ίδιο τον πόλεμο που γίνεται μακριά από τα μάτια του, τόσο εξ αιτίας της έγγενους δυσκολίας κάλυψης τέτοιων διενέξεων, όσο και εξαιτίας του αποκλεισμού των μέσων ενημέρωσης από το καθεστώς.

Η σφαγή 200 και πλέον αθώων την ίδια μέρα έγινε αντιληπτή επειδή συνέβη σε μια περιοχή πολύ κοντά στην πρωτεύουσα του Άλγερίου, γεγονός που κατέστη αδύνατο για τις αρχές να την αποκρύψουν. Σε άλλη περίπτωση 40 όπλισμένοι άνδρες των ενόπλων ισλαμικών ομάδων έκαψαν ζωντανά γυναικόπαιδα. Και τόσα και τόσα άλλα.

Πόσο φτηνή άραγε έχει γίνει η ζωή των ανθρώπων σήμερα;

Άρχιμ. Μ. Φ.

Άν θέλεις νά ακούγεται ή φωνή της Εκκλησίας από τά ραδιοκύματα, ενίσχυσε τό Ραδιοφωνικό Σταθμό της, τόν 89,4 FM STEREO. Άριθμός λογαριασμού Έθνικής Τραπεζής: 146/558090-03.

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΗΣ ΚΡΟΝΣΤΑΝΔΗΣ*

Τού πρεσβ. κ. Δημητρίου Βασιλειάδη

Τὴν πνευματικὴ γραμμὴ τὴν ὁποία ἀκολουθοῦσε μὲ τὴν πρεσβυτέρα του φαίνεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς περιστατικό: Ἐνῶ ἐρχόταν στὸν ἕγγαμο βίο ἀποφάσισε νὰ μείνῃ παρθένος καὶ ἐπεισε τὴν σύζυγό του νὰ ζοῦνε σὰν ἀδελφοί. Ἀπὸ μερικὲς πληροφορίες πού ὑπάρχουν, φαίνεται ὅτι ἡ πρεσβυτέρα δὲν συμφώνησε σὲ ἀμέσως σὲ κάτι τέτοιο καὶ μάλιστα παραπονέθηκε στὶς ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές, ἀλλὰ μετὰ ὑποχώρησε καὶ γεμάτη αὐταπάρνησι ἔγινε βοηθὸς στὸ ἔργο τοῦ Ἰωάννου. Πάντοτε τὸν προσφωνοῦσε: «Μπράτ Ἰβάν», «Ἀδελφὲ Ἰωάννη»¹¹.

Στὸ σπίτι του ὁλόκληρο ἦταν διάχυτο τὸ γλυκὸ ἄρωμα τῆς βαθείας καὶ ἀληθινῆς θεοσέβειας. Πρῶτο καὶ τελευταῖο μέλημα τῆς ἡμέρας ἡ προσευχὴ¹² σεβόνησαν καὶ τηροῦσαν στὸ σπίτι τους τὶς καθορισμένες νηστείες τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ σπίτι τους ἦταν πάντα φιλόξενο, γεμάτο καλοσύνη καὶ ἐλεημοσύνη. Τὰ προβλήματα λυνόντουσαν μὲ καρτεριά, ὑπομονὴ καὶ μεγαλοψυχία.

β) Πνευματικὴ προσωπικότης

Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ δοῦμε τὸν Ἰωάννη «καθ' ἑαυτὸν» ἦταν ἄνθρωπος πίστεως, πίστευε ἀδίστακτα εἰς τὸν Θεό, εἰς τὴν ὑψηλὴ καὶ ἀγία ἀποστολὴ του. Θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του, ὄργανο τῶν σχεδίων καὶ τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ, ὑπηρετὴ καὶ οἰκονόμο τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὸ δημιουργοῦσε μέσα του τὴν πεποίθησι, ὅτι πάντοτε εἶναι μαζί του ὁ παντοδύναμος Θεός, βοηθὸς καὶ προστάτης, στοργικὸς πατέρας στὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ καταφύγῃ μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη κάθε φορὰ, πού αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη τῆς θεϊκῆς βοήθειας. Καὶ ἡ πίστις του αὐτὴ ἦταν παντοτινὴ καὶ ἀδιάκοπος.

Καὶ στὶς δυσκολίες καὶ τὶς ἀντιξοότητες πού συναντοῦσε στὸ ἔργο του καὶ προέρχονταν εἴτε ἀπὸ τὸν ἴδιο, εἴτε ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. Καὶ ὅταν διαπίστωνε μὲ θλίψι οἱ μὲν δυνάμεις του νὰ εἶναι λίγες καὶ πενιχρές, ἕνα τίποτε ἐμπρὸς στὸ κολοσσιαῖο ἔργο του καὶ ὅταν ἐβλεπε ὅτι κοπίαζε ὅλη τὴ μέρα καὶ τὴ νύχτα καὶ ὅταν στὴν ἀγάπη πού δεῖκνυε ἀνταποδιδόταν ἀχαριστία καὶ κακία καὶ ὅταν τὰ προγράμματα τῆς ἐργασίας του τὰ ἔβλεπε ὡς χάρτινος πύργος νὰ διαλύονται καὶ ὅταν οἱ συνεργάτες του, πού τόσα στήριζε σ' αὐτούς, τὸν ἐγκατέλειπαν καὶ ὅταν τὰ ὑλικά μέσα ἢ λείπουν ὀλοτελῶς ἢ εἶναι ἐλάχιστα καὶ ἀνεπαρκῆ γιὰ νὰ καλύψουν τὶς σπουδαιότερες ἀνάγκες τοῦ ἔργου του καὶ ὅταν αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι βρισκόνταν κοντὰ του ἐνίοτε δὲν τὸν κατανοοῦσαν, ἀλλὰ παρεξή-

γοῦσαν τὶς προθέσεις του καὶ ὅταν οἱ προσφιλέστατοί του τὸν πίκραιναν καὶ τὸν κακολογοῦσαν καὶ ὅταν... καὶ ὅταν... Μὰ παντοῦ καὶ πάντοτε ἔμενε ἀσάλευτη καὶ ἀκλόνητη ἡ πίστις του. Δὲν ἀνατηδοῦσε παρὰ σὲ ὀρισμένες μόνο περιπτώσεις, γιὰ νὰ ἀτροφήσῃ μὸλις περὰσῃ ἡ ἀνάγκη καὶ ὁ κίνδυνος. Ἦτανε μόνιμο καὶ σταθερὸ φῶς, πού φώτιζε ὅλο τὸ ἐσωτερικὸ του καὶ καταύγαζε ὁλόκληρη τὴν ἱερά του διακονία.

γ) Ἄνθρωπος προσευχῆς

Ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ ψαλμωδὸς Δαβὶδ πόσο χρόνο ἀφιέρωνε στὴν προσευχὴ; Ἡ προσευχὴ ἦταν τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς φωτεινῆς αὐτῆς προσωπικότητος. Αὐτὸς δὲν εἶπε καὶ ἐφάρμοσε τὸ «ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς Σὲ ὀρθρίζω»; Ὁ προφήτης Δανιὴλ εὑρίσκει καιρὸ μέσα στὰ σοβαρὰ του καθήκοντα, γιὰ νὰ προσεύχεται τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα. Τέτοιος ἄνθρωπος προσευχῆς ἦταν καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης καὶ αὐτὸ ἀπέδειξε πολλὲς φορὲς ἴσως καὶ συνέχεια κατὰ τὴν διάρκειά του ἀγίου βίου του, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικά του χρόνια φαίνεται, ἀπὸ δύο θαυμαστὰ γεγονότα, ὅτι ἦταν ἄνθρωπος προσευχῆς μὲ παρησία πρὸς τὸν Θεόν. Τὸ πρῶτο ὅταν ἦταν ἀκόμα ἔξι ἐτῶν καὶ γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τὰ μαθήματα καὶ λυπημένος κατέφυγε στὸν Θεὸ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν γνώσι. Καὶ ξαφνικὰ ἔπεσε κάτι σὰν πέπλος ἀπὸ τὸ μυαλό του καὶ ἄρχισε νὰ καταλαβαίνει εὐκόλα τὰ μαθήματα. Τὸ δεύτερο ὅταν ἦταν στὴ σχολὴ καὶ εἶχε μεγάλη στασιμότητα στὰ μαθήματα καὶ λόγῳ τοῦ φιλοτίμου του καταλάβαινε τὴν οἰκονομικὴ στενοχώρια πού εἶχε ἡ οἰκογένειά του, γεγονὸς πού τοῦ δημιουργοῦσε δυστυχία. Ἐνῶ ἦταν μόνος καὶ στενοχωρημένος ἀπὸ τοὺς οἰκείους του, ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίζῃ ἀβόηθητος ὄλες τὶς στενοχώριες του. Ἀπὸ τοὺς συνομηλικούς του δὲν εὑρίσκει καμμία ὑποστήριξι. Ἦταν ὁ τελευταῖος στὴν τάξι. Κατέφυγε τότε στὸν παντοκράτορα Θεὸ καὶ μὴ φορὰ ἔγινε μέσα του θαυμαστὴ ἀλλαγὴ:

«Εἶχα πέσει στὰ γόνατα καὶ προσευχόμενον μὲ πολλὴ θέρμη. Δὲν γνωρίζω πόσο ἔμεινα σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι. Ἐνῶ προσευχόμενον κατάλαβα σὲ μιὰ στιγμή νὰ πέφτῃ ἀπὸ τὰ μάτια μου ἕνα παραπέτασμα. Ξεθόλωσε ὁ νοῦς μου καὶ ἄρχισα νὰ ἐννοῶ τὸ μάθημα τοῦ δασκάλου μου...»¹². Τὸ γεγονὸς πού περιγράφεται εἶχε ἀποφασιστικὴ σημασία στὴ ζωὴ τῆς προσευχῆς του, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ ἴδιος κατανοοῦσε ὅλο τὸ μέγεθος τῆς σημασίας αὐτῆς.

(Συνεχίζεται)

* Συνέχεια ἀπὸ τὴν σελ. 303 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

11. Ὁρα «Ἰωάννης τῆς Κρονοντάνδης», σελ. 34.
12. Ὁρα «Ἰωάννης τῆς Κρονοντάνδης», σελ. 20.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ, ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΑΙ Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ¹

Τοῦ κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ι. ΨΑΡΙΩΤΗ, γεωπόνου

Ἐφέτος, καὶ πάλιν, ἡ Μητέρα Ἐκκλησία θὰ μᾶς καλέσει, γιὰ νὰ προβάλλει τὸν ἅγιο Νεκτάριο². Μὲ σκοπὸ τὴν τίμηση, ἀλλὰ καὶ τὴν μίμηση τοῦ «ἁγίου τοῦ αἰῶνα», πὺδ σβήνει.

Ἄσχετα ἂν ὁ αἰῶνας σβήνει, ὁ ἅγιος θὰ φωτίζει. Βέβαια ὁ εἰκοστὸς αἰῶνας δέχθηκε, γιὰ νὰ καταγραφοῦν στὴν Ἱστορία, ὅσα οἱ ἄνθρωποι ἔπραξαν. Αὐτὸς δέχθηκε, δὲν ἐπέδρασε. Ὅμως, ὁ ἅγιος Νεκτάριος δὲν δέχθηκε, ἀλλὰ ἔδρασε. Καὶ ἡ δράση του θὰ παραμείνει. Γι' αὐτὸ ὁ αἰῶνας θὰ σβήσει, ἐνῶ ὁ βίος καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Νεκταρίου θὰ φωτίζουν, θὰ ἐμπνέουν.

Στὸν προθάλαμο τῆς διαδοχῆς, περιμένει ὁ εἰκοστὸς πρῶτος αἰῶνας. Αὐτὸς θὰ δεχθεῖ, γιὰ φιλοξενία τὴν φωταγωγήση τῶν νοημάτων καὶ τῶν μηνυμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποθησαυρίσθηκαν στὰ γραπτὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Γιατὶ ἡ ἀκτινοβολία τους δὲν ἐξασθένισε. Διατηρεῖ τὸν καταυγασμὸ τῆς. Παραμένει ἐπίκαιρη. Φωτίζει, γιὰ νὰ διαφωτίζει ὑπὲρ τῶν ἀναγκαιῶν λύσεων γύρω ἀπὸ τοὺς προβληματισμοὺς τῶν συμφορῶν τῆς ὁποῖες συσσωρεύουν οἱ ποικίλες καὶ ἑτερόκλητες «οἰκολογικὲς ἐπιπτώσεις».

Ἄς περιορισθοῦμε ἐδῶ σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ πράσινο, ὅπου καὶ αὐτὸ περιμένει στὸν κατάλογο γιὰ μετά-νοιά μας, σχετικὰ μὲ τὴν μετα-μόρφωσή του ἀπὸ τὴν παρα-μόρφωσή του, ἐξ αἰτίας μας. Ξεκινάμε, ὡς ἐχθροί, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν ληστροικὴ ἐκμετάλλευσή του, καὶ ὄχι, ὡς σύμμαχοι, μὲ στόχο τὴν διαφύλαξή του. Καὶ περιμένει ὅλος ὁ φυτικὸς κόσμος τὴν διάσωσή του. Ἡ βλάστηση ὅλη, τὸ θεμέλιο καὶ ἡ πηγὴ καὶ ἡ προϋπόθεση τῆς ὑπαρξῆς μας... Αὐτὸ τὸ πράσινο, ὅπου μοχθεῖ, ἀθόρυβα καὶ ἀσταμάτητα νὰ ὑφαίνει τὸ χλοῖσμα, γιὰ νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ χλωρίδα σ' ὅλο τὸν πλανήτη. Καὶ ὄχι τὸ χλώμιασμα, πὺδ πετυχαίνεται μὲ τὴν ἀντιπαλότητά μας, πρὸς αὐτό.

Αὐτό, παρὰ τῆς ταλαιπωρίας τῶν κακώσεων, ἐξ αἰτίας μας, συνεχίζει νὰ χαρίζει χλωρασιά. Σχηματίζει, ἄφθονα, χρωστικὴ ὕλη, τὴν χλωροφύλλη. Καὶ πρασινίζει τὰ τοπία τῆς γῆς.

Τὸ πράσινο, αὐτὸς ὁ ἀπειράριθμος καὶ πολυμορφος κόσμος τῶν φυτῶν, δὲν ἄφησε ἀσυγκίνητο τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Τὸν σαγήνευσε. Κι αὐτὸς τὸ

πλησίασε. Τ' ἀγκάλιασε. Διέθεσε ἀπ' τὸ χρόνο του. Κι αὐτὸ τὸν προκάλεσε. Τὸν ἄμειψε. Τὸν ἐνθουσίασε, τὸν ἐντυπωσίασε. Τὸν δίδαξε. Συντόμειψε τὴν ἀπόστασι ἀπὸ τὸν Δημιουργό.

Αὐτὴ ἡ σαγήνη ἦταν μιὰ σημαντικὴ πρόκληση εὐπάθειας μετ' εὐαισθησίας. Γιὰ θαυμασμό. Γιὰ στοχασμό. Τὸ πράσινο τοῦ κατέδειξε πολλὰ ἀπὸ τὰ μυστικά του. Ἄρχισε νὰ τοῦ ἀποκαλύπτει τὴν σοφία καὶ τὴν παντοδυναμία τοῦ Δημιουργοῦ. Κι ὄλο καὶ πότερο ὁ ἅγιος ἠῤῥξανε τὴν παρατηρητικότητα του. Παρακολουθοῦσε μὲ ἐπιμέλεια τὰ φαινόμενα στὸν φυτικὸ κόσμο: φύτευμα, βλάστηση, αὐξηση καὶ ἀνάπτυξη. Τὴν συμβολὴ τῆς συμμετοχῆς, στὸ ἐδαφικὸ ἐργαστήρι, τοῦ ἡλίου, τῆς ἀτμόσφαιρας, τοῦ κλίματος, τοῦ νεροῦ. Καὶ τὰ σημαντικὰ ἀποτελέσματα, ὅπου ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος: ὕλικά, πνευματικά, αἰσθητικά, ψυχικά.

Αὐτὲς ὅλες, οἱ ὁποῖες ἐμπειρίες, δὲν καταγράφονται σὰν ἀπλὲς παρατηρήσεις στὸ μυαλό του. Ἀποτελοῦσαν ἐναύσματα καὶ ἐμπνεύσεις καὶ παροτρύνσεις μεταφυσικῶν ἀνησυχιῶν... Ἔτσι, φωτισμένος τῆς στιγμῆς ἢ τὸν χρόνο, τῆς κάθε ἡμέρας, σὲ τόπους ἢ σημεῖα τοῦ Ναοῦ (ψαλτήρι, ἁγία Τράπεζα) ἢ τοῦ γραφείου του (μελέτη, συγγραφή, ἀτομικὴ προσευχὴ) κατανοοῦσε ἐναργέστερα ὅ,τι ἔγραφε ἢ διάβαζε ἢ ἔψελνε, ἐξ αἰτίας τῆς ἐνασχόλησής του μὲ τὸ πράσινο.

Οἱ ὥρες τῶν διαφόρων Ἀκολουθιῶν (Ἐσπερινοῦ, Ὁρθρου, Θ. Λειτουργίας) ἦταν εὐκαιρίες, γιὰ συνδυασμὸ τῶν ἀποκτηθειῶν ἐμπειριῶν, ἀπὸ τὸ πράσινο, γιὰ σχηματισμὸ καὶ μιᾶς ἄλλης διάστασης ἐρμηνείας, ἐπεξηγηματικῆς τῶν λέξεων ἢ τῶν φράσεων, εὐχῶν, ὕμνων, ἀναγνωσμάτων κ.λπ. Μιὰ εὐκαιρία προσεγγίσεως τοῦ κτίστη, ἐξ αἰτίας τῆς κτίσεως. Συγκεκριμένα, ὅ,τι ἔβλεπε στὸν κῆπο³ μὲ τὰ μάτια του, ἢ δεχόταν καὶ μὲ τῆς ὑπόλοιπες αἰσθησεις του, τὸ ἐννοοῦσε καὶ μὲ τὰ μάτια, τῆς διανοίας του⁴. Κατανοοῦσε, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δυνατόν, τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπὸ τὸ πράσινο, γι' αὐτὸ καὶ διετύπωνε: «...θαῦμα μὲν εἶναι ἡ ἐπανάληψη τοῦ Θεοῦ πὺδ γίνεται στὴ φύση»⁵.

Θεωρῶν αὐτὴ τὴν παραδοχὴ σὰν πρῶτο σκαλί, ἐπόμενο θεωροῦσε τὸ καθήκον πρὸς δοξολογίαν Του: «Ὅποιος γνωρίζει τὸ Θεὸ θεωρεῖ καθήκον

του να Τὸν μεγαλύνει καὶ να ἐξυμνεῖ τὰ θεϊκὰ Του δημιουργήματα, τὴ σύνεση καὶ παγγνωσία Του, τὴν πρόνοια καὶ ἀγαθότητά Του, τὴν ἀγιότητα καὶ δικαιοσύνη Του καὶ τὸν εὐχαριστεῖ ὑμῶντας Τον γιὰ τὴν θεϊκὴ Του ἀγάπη ποὺ ὀδηγεῖ πρὸς αὐτὴν καὶ τὸν κάνει νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν αἰώνια πηγὴ τῆς ἀγάπης»⁶.

Αὐτὴ τὴν ἐπικοινωνία, μὲ τὴν αἰώνια πηγὴ (τῆς ἀγάπης) τὴν εἶχε καθημερινά. Κατ' ἴδιαν, καὶ στὸ Ναό. Γιὰ νὰ Τὸν μεγαλύνει. Γιὰ νὰ Τὸν ἐξυμνεῖ. Γιὰ νὰ Τὸν εὐχαριστεῖ, γιὰ τὰ ὅσα κτίσματα (κάθε λογῆς πράσινο τοῦ κήπου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς) τὸν ὑποδέχονταν καὶ τοῦ ἀποκάλυπταν τὴ σύνεση καὶ τὴν παγγνωσία καὶ τὴν πρόνοια καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὡς ἄλλος Παῦλος ἀσφαλῶς θὰ ψιθύριζε: «πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν... μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον»⁷, ὅπως καὶ «ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν, μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν»⁸. Καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθεια τὴν κατεῖχε, ἀπὸ προσωπικὴν ἐμπειρία. Ἀπὸ προσωπικὴν ἐποπτεία.

Γεμάτος ἀπὸ ἀλήθειες καὶ ἐνθουσιασμένος ἀπὸ πλῆθος θαυμασίων κτισμάτων, ἀφήνει τὸν κήπο καὶ κατευθύνεται πρὸς τὸν ναόν. Μὲ ἐναύσματα καὶ ἐμπνεύσεις. Μὲ παροτρύνσεις μεταφυσικοῦ εἶδους στοχασμῶν. Φωτισμένος. Ἐνημερωμένος γύρω ἀπὸ τὴν «Ἐξῆήμερον», ὡς ἄλλος Μέγας Βασίλειος... καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸ ἢ γιὰ νὰ σταθεῖ στὸ ψαλτήρι ἢ νὰ μεταρσιωθεῖ πρὸ τῆς Ἁγίας Τραπέζης.

Οἱ ὥρες τῶν διαφόρων Ἀκολουθιῶν (Ἐσπερινοῦ, Ὁρθρου, Θ. Λειτουργίας) εἶναι στιγμὲς εὐκαιρίας, γιὰ ἐπικοινωνία, ἀπ' τὴ γῆ πρὸς τὸν Οὐρανό. Χρόνος χοῦκοῦ, πρὸς τὸν Πλάστη, ὡς ἄλλος Γρηγόριος, ἔτσι ὅπως κατανοεῖ πλήρως, τοὺς πλήρεις θεολογικοῦ βάθους στίχους του: «Ὁ χουῖς, ὁ πηλός, ἢ παλίστροφος κόνις. Ὁ χουῖς, ὁ θεῖα πνευματωθεῖς εἰκόνη»⁹.

Ἐφοδιασμένος μὲ εἰδικὲς γνώσεις, κατανοεῖ εὐρύτερα ὅ,τι εἶναι γραμμένο γιὰ τὶς Ἀκολουθίες, στίς ὁποῖες ἀνελλιπῶς συμμετέχει. Γιὰ παραδείγμα, γνώστης - αὐτόπτης τῆς σποροῦς, μέχρι καὶ καρποφόρος ἐνὸς κόκκου, κατανοεῖ πληρέστερα τὴ φράση: «τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς»¹⁰ στὸν Προοιμακὸ ψαλμὸ. Ἡ ἐντονώτερος καθίσταται ὁ εὐλαβικὸς πόθος του στὰ Πασαπνοάγια, ὅταν φέλνει: «πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον»¹¹.

Βέβαια, αὐτὲς ὅλες οἱ γνωριμίες του γιὰ τὸ πράσινο τὸν ἔχουν καταστήσει ἄξιο κριτῆ, γιὰ νὰ κρίνει τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποιότητα τῶν ὠφελιῶν. Οἱ ὠφέλειες αὐτῆς τὸν ὑποχρέωναν γιὰ ὀφειλή. Οἱ ὠφέλειες τοῦ πράσινου τὸν ὑποχρέωναν νὰ ἀνα-

γνωρίζει ὅτι εἶναι ὀφειλέτης πρὸς τὸν Πλάστην. Χρεώστης. Ὁφειλέτης εὐγνωμοσύνης...

Αὐτὴ τὴν ὀφειλὴ - εὐγνωμοσύνη τὴν ἀναγνώριζε, καὶ τὴν ἐξέφραζε μὲ ἀγάπη καὶ λατρεία πρὸς τὸν Θεό: «Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ γερμίζουν τὴν πληγωμένη ἀπὸ τὴν ἐντονη ἐπιθυμία τοῦ Κυρίου καρδιά του, ὁ ὕμνος, ἡ δοξολογία, ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ ἄνεση πρὸς τὸν Θεό...»¹². Ἔτσι, τὴν ὥρα τῆς Θ. Λειτουργίας ποὺ διαβάσει «Χάρισαι δέ, ὁ Θεός... προκοπὴν βίου καὶ πίστεως καὶ συνέσεως πνευματικῆς» ἱκανοποιεῖται ἰδιαίτερα μὲ μόλις φθάσει στὴ φράση: «...μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύων σοι». Καὶ καταξιώνεται «ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν»¹³ στὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ὡς ἐξεταστής, ἄλλωστε, τῶν θαυμασίων δημιουργημάτων ἰλιγγιᾶ, καταπλήσεται καὶ διακατέχεται ἀπὸ ἔκσταση τὴν ὥρα ὅπου λέγει: «ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα»¹⁴.

Κάποια ζάλη τὸν δονεῖ μόλις τολμήσει καὶ διανοηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξὴ τῶν δημιουργημάτων τῆς «Τρίτης Ἡμέρας»¹⁵. Κεῖνη τὴν ὥρα ἀκαριαῖα συνειδητοποιεῖ - φαντάζεται τὴν μεταμόρφωση τῆς ἀνέκφραστης γυμνῆς γῆς ντυμένη στὸν πρασινωπὸ - γιορτινὸ μανδύα της. Σ' αὐτὴ τὴν ἐλάχιστη διάρκεια, ὅπου δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει καὶ διανοηθεῖ αὐτὸ ὅλο τὸ φάσμα, ὅπου «ἢ γῆ ἐξηνεγκεν βοτάνην χόρτου σπείραι σπέρμα... καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν...»¹⁶, ἱκανοποιεῖται - ἀνακουφίζεται μόλις φθάσει καὶ διαβάσει: «Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἀνέκφραστος, ἀπερινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος»¹⁷.

(Συνεχίζεται)

1. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

2. Στις 9 Νοεμβρίου, ἡ μνήμη τοῦ ἁγ. Νεκταρίου Πενταπόλεως τοῦ Θαυματουργοῦ.

3. Θ. Γ. Ψαριώτη: «Χρηστες ἢ καταχραστες; (Ἐκκλησία καὶ φυσικὸ περιβάλλον)», Ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1996, σ. 49.

4. Ρωμ. 1,20.

5. Στὸ ἔργο του «Περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ», σ. 13.

6. Στὸ ἔργο του «Γνώθι σαυτόν», σ. 30.

7. Α' Τιμ. 4,4.

8. Α' Τιμ. 4,3.

9. Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ: «Ἐπι ἠθικά. ΚΘ'. Κατὰ γυναικῶν καλλωπιζομένων» ΒΕΠΕΣ 61,199, 28-29.

10. Ψαλμ. 103,15.

11. Ψαλμ. 150,6.

12. Στὸ ἔργο του «Γνώθι σαυτόν», σ. 23.

13. Εὐχὴ τῶν πιστῶν Β'.

14. Εὐχὴ τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου.

15. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπείρων σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν...» (Γέν. 1,11).

16. Γέν. 1,12.

17. Εὐχὴ τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς.

Χαίρουμε και συγχαίρουμε

Την Ίερὰ Μονή Σίμωνος Πέτρας βράβευσε η «EUROPA NOSTRA», συνομοσπονδία διακοσίων και πλέον ευρωπαϊκών οργανώσεων με εκατομμύρια μέλη, πρόεδρό της τὸν Δανὸ πρόγκηπα Henrik και ἀντιπρόεδρο τὸν κ. Κ. Καρρά. Στὰ πλαίσια σεμνῆς τελετῆς στὴ Θεσσαλονίκη, βραβεύθηκε ἡ Μονή γιὰ τὴν ὑποδειγματικὴ ἀναστήλωση τοῦ καθολικοῦ της. Ἀντιπροσωπεῖα Σιμωνοπετριτῶν πατέρων, ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς πανοσιολογιώτατους Ίερομονάχους Ἐλισσαῖο, Θεολόγο κ.ἀ. παρέλαβε τὸ βραβεῖο και τόνισε μεταξὺ ἄλλων διὰ στόματος τοῦ πρώτου: Οἱ πατέρες θὰ συνεχίσουμε νὰ προσπαθοῦμε γιὰ τὴν ἐπάξια τοῦ Ὁρους ἀναστήλωση, δεδομένων τῶν περιβαλλοντικῶν προβλημάτων στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ θαυμάσιο καθολικὸ τῆς Σιμωνόπετρας εἶναι χαρακτηριστικὸ δείγμα ἀθωνικοῦ ναοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

Χαίρουμε γιὰ τὴν δραστηριότητα και σ' αὐτὸ τὸν τομέα τῶν βραβευθέντων και συγχαίρουμε τοὺς βραβεύσαντες γιὰ τὴν εὐαισθησία και τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς.

Ἐκφραση πολιτισμοῦ

Ἡ καφεῖ ἀρκούδα πὸν ζεῖ στὴν Ἑλλάδα, Ursus Arctus, εἶναι ἀπόγονος τῆς Ursus Etruscus πὸν ἔζησε στὴ δυτικὴ Κίνα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐξαπλώθηκε στὴν Εὐρώπη. Ἔως τὸν 15ο αἰῶνα ζοῦσε σὲ ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη. Ἡ καταστροφή τῶν βιοτόπων της και τὸ κυνήγι, πὸν ἀπαγορεύτηκε μόλις ἐδῶ και δύο δεκαετίες, εἶναι οἱ κύριες αἰτίες τῆς ἐξαφάνισῆς της ἀπὸ τὶς περισσότερες χώρες. Ὅσες ἀρκούδες ἐπέζησαν, ζοῦν σήμερα σὲ μικρὲς διάσπαρτες ομάδες, ἀποκομιμένες μεταξὺ τους. Στὴν Γαλλία ἔχουν ἀπομείνει περίπου 10, ἐνῶ στὴν Ἰσπανία και Ἰταλία περίπου ἀπὸ 50.

Ἱστορικὲς πηγὲς βεβαιῶνουν τὴν παρουσία τῆς καφεῖ ἀρκούδας σχεδὸν σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Μέχρι τὸν 17ο αἰῶνα ὑπῆρχαν ἀρκούδες ἀκόμη και στὴν Πελοπόννησο. Σήμερα ἡ καφεῖ ἀρκούδα ἔχει ὑποχωρήσει και ζεῖ μόνο στὴ βόρεια Πίνδο και στὴν κεντρικὴ Ροδόπη. Δὲν ἔχουμε περισσότερες ἀπὸ 150 ἀρκούδες, ὁ ἀριθμὸς τους ὡστόσο εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση. Ἡ ἀρκούδα συνδέεται μὲ τὸν πολιτισμὸ τῆς χώρας μας μὲ πολλοὺς μύθους, παραδόσεις και ἱστορίες

(Ἀρκτοῦρος, Μικρὴ και Μεγάλῃ Ἄρκτος κ.τ.λ.) ἀλλὰ και μὲ τοπικὰ ἔθιμα (π.χ. ἡ ἀρκουδόπιτα στὴν Πίνδο). Ἡ ἀρκούδα εἶναι σήμερα αὐστηρὰ προστατευόμενο εἶδος ἀπὸ τὴν διεθνή, τὴν κοινοτικὴ και τὴν ἑλληνικὴ νομοθεσία. Ἀπαγορεύεται ρητὰ τὸ κυνήγι, ἡ αἰχμαλωσία, ὁ βασανισμὸς και ἡ ἔκθεση τοῦ ζῶου σὲ κοινὴ θέα. Οἱ κυρώσεις γιὰ τοὺς παραβάτες εἶναι αὐστηρὲς και προβλέπουν φυλάκιση τουλάχιστον ἐνὸς ἔτους και χρηματικὲς ποινές. Ὡστόσο οἱ κυρώσεις δὲν ἀρκοῦν. Τὰ τελευταῖα δύο χρόνια σκοτώθηκαν στὴ χώρα μας 13 ἀρκούδες.

Αὐτὸ τὸ σύμβολο τῆς ἀγρίας ζωῆς θὰ χαθεῖ γιὰ πάντα, ἂν δὲν καταλάβουμε ἐγκαιρὰ ὅτι ἡ ὑπαρξὴ του συνδέεται ἀμεσα μὲ τὸ δάσος, τὸ περιβάλλον και τὴν δικὴ μας ζωὴ. Ἡ ἀρκούδα δὲν ἔχει ἄλλους ἐχθρούς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν... ἄνθρωπο και τὶς δραστηριότητές του. Τὸ κυνήγημά της και ἡ καταστροφὴ τῶν βιοτόπων της εἶναι δύο μεγάλες ἀπειλές γιὰ τὸ εἶδος. Τὸ 50% τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια ἦταν δάση. Σήμερα μόνον τὸ 19%.

Ἀξίζει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο νὰ ἀναφερθοῦμε στὸ Κέντρο Προστασίας τῆς Ἀρκούδας, τὸν Ἀρκτοῦρο. Ὅλες οἱ ἀρκούδες πὸν φιλοξενεῖ ὁ Ἀρκτοῦρος ἔζησαν αἰχμαλωτες. Οἱ γνωστὲς ἀρκούδες χορευτρίες τῶν ἀρκουδιάρηδων. Ζῶα βασανισμένα και ταλαιπωρημένα. Τὸ Κέντρο Προστασίας Ἀρκούδας μὲ τὶς ἐγκαταστάσεις του στὸ Φανὸ και στὸ Νυμφαῖο τῆς Φλώρινας τὶς ὑποδέχεται, τὶς περιθάλπει και τὶς προετοιμάζει γιὰ μιὰ καλύτερη ζωὴ. Σκοπὸς του εἶναι ὅλες οἱ ἀρκούδες νὰ ζήσουν ἐλεύθερες στὸ φυσικὸ τους περιβάλλον, πάντα κάτω ἀπὸ ἀνθρώπινη φροντίδα, γιὰτὶ μόνες τους δὲν μποροῦν πλέον νὰ ἐπιβιώσουν.

Ὁ Ἀρκτοῦρος πὸν εἶναι μὴ κερδοσκοπικὴ ἐταιρεία γιὰ τὴν προστασία τῆς ἀρκούδας και τοῦ περιβάλλοντος ζητεῖ οἰκονομικὴ συμπαράσταση. Ἡ δασικὴ ἔκταση ἔχει ἤδη βρεθεῖ. Μένει νὰ βρεθεῖ τὸ ποσὸ γιὰ τὴν εἰδικὴ περιφραξὴ της. Στηρίζετε αὐτὴ τὴν ἐκστρατεία, ἂν πιστεύετε ὅτι οἱ λίγες ἀρκούδες πὸν ἔχουν ἀπομείνει στὴ χώρα μας πρέπει νὰ προστατευθοῦν και νὰ ζήσουν ἐκεῖ ὅπου ἀνήκουν. Στὴ φύση.

(Ἀρκτοῦρος. Βοῖου 7 - Πλ. Μοριχόβου, 546 25 Θεσσαλονίκη. Τηλ. 031/254623, FAX: 031/253932).

Μ. Μελ.